RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1888. Andra Kammaren. N:o 44.

Fredagen den 27 April.

Kl. $\frac{1}{2}$3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 19 och 20 innevarande april.

§ 2.

Föredrogs och bordlades för andra gången Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 10 (i samlingen n:o 31).

§ 3.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:

konstitutionsutskottets utlåtande n:o 8, i anledning af väckt motion om tillägg till § 25 riksdagsordningen;

statsutskottets memorial:

n:o 34, i anledning af Kongl. Maj:ts remiss med öfverlemnande af förteckning öfver de för statsverkets räkning utarrenderade egendomar;

n:o 47, i anledning af kamrarnes olika beslut i vissa till regleringen af utgifterna under riksstatens *åttonde* hufvudtitel hörande frågor och

n:o 48, med förslag till voteringspropositioner, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i åtskilliga frågor rörande anslagen under riksstatens *nionde* hufvudtitel; samt

bevillningsutskottets memorial n:o 11, i anledning af kamrarnes dels skiljaktiga beslut rörande 78:de punkten af bevillningsutskottets betänkande n:o 8, angående ännu oafgjorda delar af tullbevillningen, dels återremiss i vissa delar af samma betänkande.

Kammaren beslöt, att dessa ärenden skulle uppföras främst på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. $\frac{3}{4}$3 e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.

Lördagen den 28 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 21 i denna månad.

§ 2.

Till kammaren hade inkommit följande två sjukbetyg, som upplästes:

Att landskamreraren H. Amnéus, som lider af bronchitis, tills vidare bör hålla sig inne på sina rum, intygas.
Stockholm den 28 april 1888.

Ernst. Fogman.
Legit. läkare.

Att ledamoten af Riksdagens Andra Kammare herr A. P. Lind, som lider af lungsjukdom, är derigenom tills vidare förhindrad att deltaga i riksdagsarbetet, intygas på heder och samvete.
Stockholm den 27 april 1888.

R. M. Bruzelius.
Medicine professor.

§ 3.

Föredrogs och godkändes följande förslag till Riksdagens skrifvelser till Konungen nemligen:

af *statsutskottet:*

n:o 39, angående fortsättning af statens jernvägsbyggnader; och
n:o 40, angående de i 63 § regeringsformen föreskrifna kreditivsummor; samt

af *bevillningsutskottet:*

n:o 38, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående skatt å vissa enskilda telefonanläggningar.

§ 4.

Föredrogos och bordlades för andra gången konstitutionsutskottets utlåtande n:o 8.

§ 5.

Föredrogs och lades till handlingarna statsutskottets memorial n:o 34, i anledning af Kongl. Maj:ts remiss med öfverlemnande af förteckning öfver de för statsverkets räkning utarrenderade egendomar.

§ 6.

Föredrogos men blefvo ånyo bordlagda:
statsutskottets memorial n:is 47 och 48; samt
bevillningsutskottets memorial n:o 11.

§ 7.

Föredrogs och bifölls lagutskottets utlåtande n:o 41, i anledning af lagbestämmelser angående skydd mot efterbildning af fotografialster.

§ 8.

I ordningen förekom härnäst lagutskottets memorial i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om 2:dra punkten i utskottets utlåtande n:o 22, öfver väckta motioner om ändringar i konkurslagen den 18 september 1862.

Sedan det af utskottet, i syfte af sammanjemkning af de olika meningar, som inom båda kamrarne gjort sig gällande i fråga om motiveringen till kamrarnes i förevarande ämne fattade sammanstämmande beslut, framstälda förslag till motiv blifvit uppläst, anförde:

Herr Larson i Mörtlösa: Jag ber att få påpeka ett tryckfel, som förekommer öfverst på 8:de sidan i betänkandet. Der står nemligen i fråga om arfvodet för konkursförvaltningen "med någon likhet i beräkningen för fast och lös egendom". Det bör naturligtvis vara "*olikhet*". Med denna af mig föreslagna rättelse instämmer jag för öfrigt i den af lagutskottet föreslagna motiveringen.

Herr Billing: Jag begärde ordet endast för att påpeka ett tryckfel, som jag förmodar insmugit sig i utskottets betänkande, då der öfverst på sid. 8 står *likhet* i stället för *olikhet*. Uppmärksamheten

har nu redan af en föregående talare blifvit fästad derpå och jag har intet vidare att tillägga.

Herr Lilienberg: Den anmärkning, som den ärade talaren gjort, är rigtig; det borde naturligtvis heta olikhet, och lagutskottet kommer att iakttaga denna ändring i det skrifvelseförslag som, i händelse af Riksdagens bifall till utskottets förevarande hemställan, kommer att uppsättas.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Rörande ändring i §§ 3 och 13 af kongl. förordningen angående en allmän hypoteksbank för riket den 26 april 1861.

Härefter företogs till behandling sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande, med anledning af Kongl. Maj:ts proposition om ändring i kongl. förordningarna den 26 april 1861 angående dels en allmän hypoteksbank för riket, dels de allmänna grunder, som vid hypoteksföreningars bildande och framtida verksamhet skola till efterrättelse lända.

Uti en till Riksdagen öfverlåten, till sammansatta utskottets förberedande handläggning öfverlemnad proposition af den 31 december 1887 (n:o 17) hade Kongl. Maj:t föreslagit, att Riksdagen för sin del måtte bifalla, att § 3 af kongl. förordningen "angående en allmän hypoteksbank för riket" den 26 april 1861 och § 13 af kongl. förordningen af samma dag "angående de allmänna grunder, som vid hypoteksföreningars bildande och framtida verksamhet skola till efterrättelse lända", sådana nämnda paragrafer lyda, den förre genom kongl. kungörelsen den 5 oktober 1866 och den senare genom kongl. kungörelsen den 29 maj 1874, samt § 18 af förstnämnda kongl. förordning må erhålla följande förändrade lydelse, nemligen:

A. Förordningen angående allmänna hypoteksbanken.

(Nuvarande lydelse:)	(Af Kongl. Maj:t föreslagen lydelse:)
§ 3.	§ 3.
På det belopp, för hvilket delaktighet i hypoteksbanken eger rum, skola årligen minst tre fjerdedels procent till banken inbetalas. Å sådan inbetalning räknas föreningen till godo lika stor ränta, som hypoteksförening för erhållet lån till hypoteksbanken erlägger.	På det belopp, för hvilket delaktighet i hypoteksbanken eger rum, skall årligen minst *en fjerdedels* procent till banken inbetalas. Å sådan inbetalning räknas föreningen till godo lika stor ränta, som hypoteksförening för erhållet lån till hypoteksbanken erlägger.

Rörande ändring i §§ 3 och 13 af kongl. förordningen angående en allmän hypoteksbank för riket den 26 april 1861. (Forts.)

(Nuvarande lydelse:)

§ 18.

Hypoteksbanken förvaltas af en styrelse med säte i hufvudstaden. Styrelsen skall bestå af fem ledamöter: en utsedd af Kongl. Maj:t och som tillika skall vara ordförande, en utsedd af fullmägtige i riksgäldskontoret, hvilken tillika skall vara vice ordförande, och tre valda af de i banken delegande hypoteksföreningar.

Så länge antalet af dessa föreningar icke öfverstiger tre, må en hvar af dem utse en ledamot. Uppgår antalet ej till tre, välje den eller de, som delegare äro, de tre ledamöterna. Öfverstiger delegarnes antal tre, ega dessa föreningars, vid den i § 20 omförmälda sammankomst, närvarande ombud att gemensamt och efter hufvudtal de tre ledamöterna utse. I vigtiga fall ege styrelsen dessutom till rådplägning och deltagande i beslutet kalla ett ombud för hvarje delegande förening. En hvar ledamot af styrelsen äfvensom för tillfället inkalladt ombud svare, en för alla och alla för en, för alla de beslut rörande bankens förvaltning, till hvilka han med sin röst bidragit. Beslut må ej fattas, utan att tre ledamöter äro tillstädes och två af dem om beslutet ense. I fall af skiljaktiga meningar gälle den mening, om hvilken de fleste sig förenat. Äro rösterna lika delade, vare den mening beslut, hvilken ordföranden biträder.

(Af Kongl. Maj:t föreslagen lydelse:)

§ 18.

Hypoteksbanken förvaltas af en styrelse med säte i hufvudstaden. Styrelsen skall bestå af *sex* ledamöter, en utsedd af Kongl. Maj:t och som tillika skall vara ordförande, en utsedd af fullmägtige i riksgäldskontoret, hvilken tillika skall vara vice ordförande, och *fyra* valda af de i banken delegande hypoteksföreningar.

De sistnämnde, hvilka vid den i § 20 omförmälda sammankomst utses af föreningarnes dervid närvarande ombud gemensamt och efter hufvudtalet, skola väljas för två år, dock så att halfva antalet efter lottning utträder vid slutet af första året ifrån det denna förordning vunnit tillämpning; och skall styrelsen bland de sålunda valde ledamöterna utse en för helt år till deputerad och hvar fjerde månad, så vida omständigheterna ej påkalla tidigare val, en annan till jourhafvande.

I vigtiga fall ege styrelsen att till rådplägning och deltagande i beslutet kalla ett ombud för hvarje delegande förening.

En hvar ledamot af styrelsen äfvensom för tillfället inkalladt ombud svare, en för alla och alla för en, för alla de beslut rörande bankens förvaltning, till hvilka han med sin röst bidragit.

I fall af skiljaktiga meningar skall den mening gälla, om hvilken de flesta sig förenat; äro rösterna lika delade, skall den mening vara beslut, hvilken ordföranden biträder.

Beslut må ej fattas utan att tre ledamöter äro tillstädes och om beslutet ense.

Rörande ändring i §§ 3 och 13 af kongl. förordningen angående en allmän hypoteksbank för riket den 26 april 1861. (Forts.)

B. Förordningen angående de allmänna grunderna för hypoteksföreningars bildande och verksamhet.

(Nuvarande lydelse:)

§ 13.

För lån, som, ställdt på viss årlig afbetalning, till delegare i hypoteksförening utgifves, gälle till efterrättelse de vilkor och bestämmelser, som för ifån från hypoteksbanken till hypoteksförening äro föreskrifna; dock må ej högre ränta än sex för hundrade om året derför få förskrifvas. Årlig afbetalning på hufvudstolen skall utgöra minst tre fjerdedels procent, men må, med afseende på de vilkor, som vid af hypoteksbanken upptagna och till hypoteksföreningarna utgifna lån betingats, kunna jemväl till högre belopp bestämmas. Såsom bidrag till förvaltningskostnadernas bestridande erlägge dessutom hvarje låntagare årligen en fjerdedels procent af sitt lånebelopp; hypoteksförening likväl obetaget att, om berörde bidrag skulle finnas öfverstiga behofvet, detsamma efter omständigheterna nedsätta.

Befinnes detta bidrag något år understiga hvad ändamålet påkallar, varde bristen uppförd i särskild förskottsräkning, och beslute delegarne vid nästa bolagsstämma, huruledes bristen fyllas skall. Uppgår denna brist till en fjerdedels procent af upplånta beloppet, må den ej öfver ett år balanseras, och

(Af Kongl. Maj:t föreslagen lydelse:)

§ 13.

För lån, som, ställdt på viss årlig afbetalning, till delegare i hypoteksförening utgifves, gälle till efterrättelse de vilkor och bestämmelser, som för lån från hypoteksbanken till hypoteksförening äro föreskrifna; dock må ej högre ränta än sex för hundrade om året derför få förskrifvas. Årlig afbetalning på hufvudstolen skall utgöra minst *en fjerdedels* procent, men må, med afseende på de vilkor, som vid af hypoteksbanken upptagna och till hypoteksföreningarne utgifna lån betingats, kunna jemväl till högre belopp bestämmas. Såsom bidrag till förvaltningskostnadernas bestridande erlägge dessutom hvarje låntagare årligen en fjerdedels procent af sitt lånebelopp; hypoteksförening likväl obetaget att, om berörda bidrag skulle finnas öfverstiga behofvet, detsamma efter omständigheterna nedsätta.

Befinnes detta bidrag något år understiga hvad ändamålet påkallar, varde bristen uppförd i särskild förskottsräkning, och beslute delegarne vid nästa bolagsstämma, huruledes bristen fyllas skall. Uppgår denna brist till en fjerdedels procent af upplånta beloppet, må den ej öfver ett år balanseras, och

(Nuvarande lydelse:)

varde då genom förhöjning af bidraget till förvaltningskostnadernas ersättande fyld.

(Af Kongl. Maj:t föreslagen lydelse:)

varde då genom förhöjning af bidraget till förvaltningskostnadernas ersättande fyld.

Rörande ändring i §§ 3 och 13 af kongl. förordningen angående en allmän hypoteksbank för riket den 26 april 1861. (Forts.)

Utskottet hemstälde, att hvad Kongl. Maj:t sålunda föreslagit måtte af Riksdagen bifallas.

Sedan till en början upplästs Kongl. Maj:ts förslag till ändrad lydelse af ifrågavarande § 3, anförde:

Herr Berg från Eksjö: Mot det föreliggande förslaget känner jag mig manad att uttala mina ganska stora betänkligheter. Dessa afse icke så mycket 18 § som ej fastmera den 3 §. Som herrarne alla torde känna, utgöras annuiteterna för hypotekslånen dels af 5 procents ränta, dels af $\frac{3}{4}$ procent amortering och dels slutligen af $\frac{1}{4}$ procent förvaltningsbidrag, hvilket senare åtminstone i flere hypoteksföreningar inskränkes eller helt och hållet borttages efter några års förlopp, då det icke mera är för ändamålet erforderligt. Genom den föreslagna förändringen skulle amorteringen nedsättas till $\frac{1}{4}$ procent och motivet härför angifvas i den kongl. propositionen vara att åt hypoteksföreningarnes delegare bereda den lättnad, att det minsta beloppet af den föreskrifna årliga amorteringen å de från föreningarna erhållna lån nedsattes från $\frac{3}{4}$ procent till $\frac{1}{4}$ procent, hvarigenom tiden för lånens amortering kunde förlängas med omkring tjugu år. *Den förlängda amorteringstiden* skulle sålunda utgöra motivet. Men just en sådan utsträckning af amorteringstiden anser jag vara för landtbrukaren en ganska tvifvelaktig fördel; ty genom att meddela honom en så lång kredit skulle hela landtbruket ledas in på en för detsamma ruinerande väg. Hvad delegarne i hypoteksföreningarna behöfva, är icke minskning i den ringa kapitalafbetalningen å lånen, ty den kunna de nog fullgöra, utan en minskning i *räntan*, hvilken för närvarande är oskäligt hög.

Men huru skulle förslaget verka i detta hänseende? Jo så, att den oskäligt höga räntan 5 procent, som pålagts jordegarne för 42 år, nu skulle fastslås för 60 eller, som den ekonomiska komitén beräknat, till 62 år. En sådan förlängning af amorteringstiden skulle enligt min uppfattning verka skadligt och måste komma att nedsätta jordvärdet. Redan nu har fastighetsvärdet på landet betydligt nedgått, och en bland orsakerna dertill är otvifvelaktigt den höga ränta, som måste erläggas för hypotekslånen. Häremot har man sökt bot genom framställningar till hypoteksföreningarne, och dessa i sin ordning hafva vändt sig till allmänna hypoteksbanken; men den bot, som från sistnämnda håll nu föreslagits, är ingen annan än den, att den höga räntan ännu för en lång tid skall fortfara att belasta de fastigheter, hvilkas egare blifvit delegare i hypoteksföreningarne. Det skulle således blifva för 62 år som denna höga ränta skulle fastslås mot realsäkerhet af den yppersta beskaffenhet som kan erbjudas, nemligen inteckning till halfva taxeringsvärdet i jordegendom å landet. Det

Rörande ändring i §§ 3 och 13 af kongl. förordningen angående en allmän hypoteksbank för riket den 26 April 1861. (Forts.)

skulle dertill blifva ouppsägbara amorteringslån under 62 års tid. Man behöfver nu icke vara optimist för att hoppas och förutse, att räntan under så lång tid som 60—62 år skall gå ned. Allting nivelleras genom den internationella samfärdseln, och så måste äfven blifva förhållandet med penningemarknaden och räntefoten. Denna är ju, såsom vi veta, mycket lägre i de flesta andra europeiska länderna, och då är det all anledning att antaga, att den under denna långa tid äfven hos oss skall nedgå. Och om nu räntan under dessa 60—62 år skulle komma att gå ned till t. ex. 3 procent eller det belopp, hvarför fastighetsegare i andra länder kunna belåna sina bästa hypotek, så skulle vi under sådana förhållanden vara med våra hypoteksslån fastlästa under denna långa tid vid 5 procents ränta. Visserligen har ekonomiska komitén i sitt betänkande framkastat möjligheten af, att räntan å hypoteksslånen, i den mån blifvande konverteringar genomföras, kunde efter hand sänkas till 4,09, 4,08 och slutligen 4,05 eller åtminstone 4,06 procent. Men jag vill fästa uppmärksamheten derpå, att detta är blott ett antagande och icke kan vara någon fast försäkran. Och vidare ber jag särskildt få betona, att detta antagande, efter mitt förmenande, ganska lätt kan komma att rubbas genom det förhållande, som numera börjar visa sig mer och mer, nemligen nödvändigheten för våra hypoteksföreningar att inropa fastigheter å exekutiva auktioner. Och denna omständighet skall otvifvelaktigt verka ganska försvårande för räntans nedbringande på sätt allmänna hypoteksbanken har antagit såsom sannolikt. Nu säger man visserligen, att genom det förslag, som föreligger, kommer icke att bestämmas någon obligatorisk skyldighet för delegare i hypoteksförening att göra sin kapitalafbetalning så liten som $\frac{1}{4}$ procent om året. Jag medgifver visserligen, att ordalagen ställa sig så, som skulle det bero på delegarens eget beprövande att göra en högre kapitalafbetalning, eftersom det heter: årligen *minst* $\frac{1}{4}$ procent kapitalafbetalning; men i det hänseendet ber jag få påpeka, att ordalydelsen i det närvarande lagstadgandet är "minst $\frac{3}{4}$ procent". Det är således fakultativt, äfven det, och skulle medgifva en högre kapitalafbetalning, men i de tusentals lånereversal till våra hypoteksföreningar, som jag varit i tillfälle att granska, har jag ännu aldrig sett något enda — så vidt jag kan minnas — der kapitalafbetalningen varit bestämd till högre än $\frac{3}{4}$ procent, och jag tror mig derföre hafva ganska god anledning att antaga, att om det stadgande, som nu föreslås, blir antaget, komma äfven för framtiden kapitalafbetalningarne att inskränkas till det minsta möjliga, nemligen $\frac{1}{4}$ procent, hvilket ej efter min uppfattning kan vara lämpligt, då det förorsakar alldeles för lång amorteringstid. Jag tror, att det är alldeles absolut principvidrigt, att för amorteringen bestämma så lång tid som 60 år, just till följd af den fluktuation i räntefoten, som under så lång tid måste uppstå; 40 år är redan det en mycket lång tid, och denna långa tid har i sin mån bidragit att framkalla det allmänna missnöjet mot hypoteksföreningarne och deras lånevilkor. Räntefoten har sedan den tid, då hypoteksföreningarne bildades, nedgått, och det är just en nedsättning i räntan, som delegarne böra framkalla och hvarpå deras försök böra koncentrera sig.

Rörande ändring i §§ 3 och 13 af kongl. förordningen angående en allmän hypoteksbank för riket den 26 april 1861. (Forts.)

Om nu detta förslag godkännes, skall efter min uppfattning räntenedsättningen hädanefter blifva ännu svårare att genomföra.

Det är på dessa grunder och i den fulla öfvertygelsen, att den tid ej skall vara aflägsen, då våra fastighetsegare på landet skola känna sig föranlåtna att till 1888 års lagstiftare ställa den förebråelsen, att då de ville bota ett ondt de gjort det med ett värre, — det är i den öfvertygelsen, herr talman, som jag föranledes att yrka afslag å det föreliggande betänkandet i hvad det afser 3 §.

Med herr Berg förenade sig herrar *Göransson*, *Larsson* i Fole, *Andersson* i Hasselbol, *Persson* i Heljebol, *Andersson* i Upsal, *Svensson* i Lösen, *Ericsson* i Norrby, *Fredholm*, *Olsson* i Frösvi och *Ersson* i Vestlandaholm.

Herr Redelius yttrade: Äfven jag vill motsätta mig det ifrågavarande ändringsförslaget, hvarigenom afses att minska den årliga amorteringen för dessa lån från $\frac{3}{4}$ procent till $\frac{1}{4}$ procent. Det är i mina ögon ganska egendomligt att finna, det utskottet ej har något ord till förklaring öfver denna åtgärds betydelse, syfte eller verkan. Icke heller finnes något skäl anfördt i statsrådsprotokollet, utan det är ett helt naket tillstyrkande så väl i statsrådsprotokollet, som i Kongl. Maj:ts proposition och i utskottets betänkande. Då måste man för att finna skäl till ifrågavarande ändring gå till bankernas egna tjenstemäns förslag, men deri är ej heller mycket sagdt. Det är helt ringa: det säger endast, att det afser att ytterligare omkring tjugu år binda låntagarnes inteckningar och att medföra ökad trygghet för banken. Det måtte väl vara så, eftersom bankens delegare vid två särskilda tillfällen öfverenskommit att söka få en sådan förändring och eftersom bankens egna revisorer yttrat sig på detta sätt. Men icke kan jag finna, att något gagn skulle tillföras låntagarne derigenom, att de nödgas under ytterligare tjugo år amortera samma lån. För mig ser det ut som om det skulle hafva den följd, att hvarje låntagare finge ytterligare en gång till betala det lånta kapitalet, och det kan väl icke vara någon fördel. För att någon fördel skulle vinnas, borde det hafva gått i den rigtningen att i stället för att nedsätta amorteringen med $\frac{1}{2}$ procent nedsätta räntan med $\frac{1}{2}$ procent. Då hade det varit något skäl att utsträcka tiden. Men nu, då räntan skall förblifva densamma och endast skuldens afbetalningstid förlängas tjugu år, kan jag icke vara med derom af det hufvudsakliga skälet, att derigenom fastslås skuldsättningen för så lång tid, att ingen låntagare kan på sådana vilkor hoppas att någonsin göra sig qvitt skulden, i synnerhet som han ej har uppsägningsrätt, om han skulle önska afbetala en större del deraf. Nu medgifver jag att skuldsättningssystemet är en ganska betänklig sak och derför bör detta system — jag vej ej, om det förtjenar namnet system, men man talar ju om ett skuldsättningssystem — inskränkas och minskas så mycket som möjligt; ty jag menar, att denna skuldsättning, som vi alla samtliga, staten, enskilda, kommuner, medverkat till, är den förnämsta källan till det för närvarande rådande allmänna betrycket. Så förefaller det mig åtmin-

Rörande ändring i §§ 3 och 13 af kongl. förordningen angående en allmän hypoteksbank för riket den 26 april 1861. (Forts.)

stone, ty vore ej denna förfärliga skuldsättning, tror jag, att krisen, som nu råder, ej skulle vara så svår. Nu menar jag, att denna ändring skulle medverka att öka skuldsättningens faror, och derför ber jag att för min del få yrka afslag å Kongl. Maj:ts proposition och utskottets betänkande.

Herr Bergendahl: Jag tycker, att det vore rätt egendomligt, om Riksdagen skulle vilja göra sig till förmyndare för de enskilda fastighetsegarne i hänseende till den fråga, som nu är på tal. Då det icke är någon obligatorisk skyldighet att gå in som delegare med minst $\frac{1}{4}$ procent amortering, utan det fortfarande ligger i hvars och ens skön att välja minst $\frac{3}{4}$ procent, anser jag, att man dervidlag ej har något skäl att göra anmärkning emot det förevarande förslaget till reglementsförändring.

Att räntan derigenom skulle fastslås till 5 procent under 60 års tid, såsom en ärad talare nämnt, kan jag icke förstå. För mig är det bekant, att, när hypoteksbanken genom konverteringar af sina nuvarande lån och genom möjligen framdeles i afseende på räntefoten lyckligare upplåning fått penningar billigare, förefinnes utsigt, att räntefoten kommer att sänkas för såväl de nuvarande delegarne i hypoteksföreningarne som för dem, hvilka komma att hädanefter i dem inträda.

Det har gjorts anmärkning, att intet ord till förklaring af utskottet bifogats dess utlåtande öfver den kongl. propositionen. Jag vet icke, hvarför det skulle hafva varit nödvändigt, då den kongl. propositionen grundar sig på hypoteksföreningarnes delegares fattade beslut, hvilket genom hypoteksbankens styrelse på uppdrag af delegarne till Kongl. Maj:t inlemnats med begäran om fastställelse. Mig förefaller, att det skulle vara ganska egendomligt, om Riksdagen nu lade hinder i vägen för den ändring, som här föreslagits, och yrkar jag bifall till den kongl. propositionen.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet friherre von Essen: Det är naturligt, att en fråga som denna skall intressera flertalet af landets jordbrukare och äfven industriidkare, då den allmänna räntan ju äfven under öfverläggningen beröres. Den stora betydelse, som räntefoten har för vårt jordbruk och vår industri, är af sådan vigt, att jag tror knappast någon ekonomisk fråga kan vara af större betydelse. Jag skall tillåta mig att med några ord få beröra denna sak.

Det är kändt, att fastighetsinteckningarne i städerna och på landet uppgå till omkring 1,400,000,000 kronor. Af dessa fastighetsinteckningar äro visserligen en del ej belånade; och i hypoteksföreningarne ligga betydliga inteckningsbelopp bundna, ehuru afbetalning å lånen skett. Det är sålunda omöjligt att säga, huru stort belopp af nu befintliga inteckningar äro belånade, men nog kan man antaga att det motsvarar ungefär en milliard, om man då stryker bort i rundt tal 400 millioner kronor. Lägger man till denna milliard ungefär ett lika belopp, hvartill man torde kunna beräkna att den öfriga skulden inom landet belöper sig, om man sammanräknar vexelskulder, skulder med borgen,

Rörande ändring i §§ 3 och 13 af kongl. förordningen angående en allmän hypoteksbank för riket den 26 april 1861. (Forts.)

enskilda jernvägars och kommuners lån m. m., kan man föreställa sig, att hela den skuld, som trycker vårt land, statsskulden oberäknad, torde uppgå till två milliarder kronor. En procents nedsättning i räntan härå bringar jordbruket och industrien, hvilka bära dessa lån, en fördel af ej mindre än 20 millioner kronor årligen. Jag frågar då, om det finnes någon omständighet eller något förhållande, som har ett så stort inflytande på jordbruket och industrien som räntefotens nedsättning. Hvarken tullar eller skattelindringar i någon form eller hvilken åtgärd som helst, som statsmagterna kunna vidtaga till jordbrukets och industriens gagn, kan enligt min tanke jemföras med den fördel, som beredes genom allmän räntenedsättning.

För jordbruket och industrien har ock den sänkning i penningeräntan som inträffat under dessa senare, i öfrigt bekymmersamma år varit en stor lättnad, men på hypotekslånen står dock räntan qvar på samma punkt och har icke minskats med mera än med det afdrag af förvaltningsbidragen, som delvis redan skett, och som jag hoppas inom en icke aflägsen framtid skall komma att ega rum inom alla hypoteksföreningar. Att nu den allmänna meningen har påyrkat en nedsättning af räntan för hypotekslånen, det finner jag alldeles naturligt; ty det är hårdt, när räntan på alla andra lån sänkes, att den icke också skall kunna sänkas å dessa. Men det är också klart, att när lånen äro bundna för långa tider, man icke kan helt hastigt åstadkomma en sänkning af räntan. De af kammarens ledamöter, som tagit kännedom om den ekonomiska komiténs utredning, finna också, hvarför en allmän sänkning af hypoteksräntan icke kan ske, men att en sådan ställes i utsigt i den mån hypoteksbanken blir i tillfälle att konvertera de lån, som banken upptagit i utlandet, nemligen för så vidt räntefoten vid tiden för dessa konverteringar är sådan, att derigenom någon fördel kan vinnas, och detta kommer att blifva till fördel för alla delegare i hypoteksföreningarne och att icke, såsom denne talare ansåg, att de skola gå miste derom, som begagna sig af den förlängda amorteringstiden. Och det är icke heller så som den förste talaren sade, att det skulle vara låntagarne förmenadt att välja emellan att bibehålla den nuvarande amorteringstiden eller att begagna den längre tiden af 60 à 62 år. Härom kan jag så mycket säkrare upplysa, som jag här håller i min hand ett utdrag af protokollet, hållet vid delegarnes i allmänna hypoteksbankens allmänna extraordinarie sammankomst i Stockholm den 4 och 5 oktober 1887, och skall jag be att få uppläsa dess 5:te paragraf, så lydande: "Efter förnyad föredragning af de i gårdagens protokoll under § 2 införda förslag till förändrad lydelse af dels § 3 i kongl. förordningen angående allmänna hypoteksbanken och dels § 13 i kongl. förordningen angående de allmänna grunderna för hypoteksföreningars bildande och verksamhet, förmälde herr ordföranden, att han med anledning af derom till honom framstälda förfrågningar ville meddela, att styrelsen med ifrågavarande förslag afsett att bereda låntagarne tillfälle att sjelfva bestämma, huruvida erhållet lån skall amorteras med $\frac{3}{4}$ eller $\frac{1}{4}$ procent; och blefvo härefter, på derom gjord proposition, omförmälda förslag af bankdelegarne för deras del antagna." Det är så-

Rörande ändring i §§ 3 och 13 af kongl. förordningen angående en allmän hypoteksbank för riket den 26 april 1861. (Forts.)

ledes alldeles klart, att det står delegarne fritt att begagna sig af det ena eller andra sättet.

En talare nämnde, att det är lockande för den, som sitter i trångmål och har svårt att betala sina räntor, att då kunna med $\frac{1}{2}$ procent förminska sina annuiteter, och att derigenom många skulle lockas att för en så lång framtid binda sina lån vid jorden, hvilket skulle vara en olycka. Jag erkänner detta, och att ju längre man blir bunden vid en skuldsättning, ju obehagligare kännes det; men jag tror att mången jordbrukare i närvarande tid är i verkligt behof att få nedsättning af sina årliga utgifter och att då låntagarne genom sina ombud sjelfve önskat det en sådan framställning borde af Riksdagen bifallas — helst icke genom antagande af detta förslag något hinder lägges i vägen för sådana förändringar, som kunna anses önskvärda med afseende på hypoteksbankens verksamhet.

Jag tillåter mig icke att nu ställa i utsigt, huruvida sådana förändringar kunna komma till stånd, såsom till exempel det förslaget, att de inteckningar, som ligga till säkerhet för hypotekslån, må kunna tid efter annan af låntagaren disponeras och blifva frigjorda, när en viss del af lånet blifvit inbetaldt, eller ock det förslaget, att hypoteksföreningarne skulle utlemna lån på kortare tider, antingen amorteringslån eller ock rena slutbetalningslån. Sådana förslag hafva framstälts och det synes af ekonomiska komiténs betänkande, att derom hafva förhandlingar egt rum med hypoteksbanken.

Genom den ifrågasatta förlängningen af amorteringstiden skulle, som sagdt, annuiteten nedsättas med $\frac{1}{2}$ procent; borttages sedan hela förvaltningsbidraget, tillkommer ytterligare $\frac{1}{4}$ procent, alltså $\frac{3}{4}$ procents minskning.

Härtill kommer vidare, att hypoteksbanken under de kommande åren får tillfälle att konvertera åtskilliga lån. Så är der ett på omkring 30 millioner som går till ända år 1889, ett annat, som upphör år 1895 samt slutligen ett på ej mindre än 92 millioner, som går till ända år 1897, och alla dessa kunna de åren konverteras. Skulle vid den tiden räntefoten vara densamma som nu, har man, såsom en talare antydt, utsigt, att räntan på dessa lån skulle kunna nedgå till $4\frac{1}{2}$ procent och om man då borttagit förvaltningsbidragen och förlängt amorteringstiden, så blir hela annuiteten icke mer än $4\frac{3}{4}$ procent.

Med anledning af hvad jag nu tagit mig friheten framhålla synes det mig vara skäl att antaga detta förslag, som icke lägger några hinder i vägen för de andra åtgärder, som kunna komma i fråga för att erhålla en lägre ränta. Ingen kan fästa större vigt än jag vid att sådana åtgärder för nedbringande af ränta måtte vidtagas, och jag hör icke till dem, som anse, att räntans ståndpunkt beror endast af outredda naturkrafter. Det är visserligen sant, att den beror på många förhållanden, i hvilka man ej kan ingripa och hvaröfver man ej har magt, men jag tror dock, att statsmagterna böra låta sig angeläget vara att å sin sida verka derhän så mycket som möjligt är och att de också *kunna* göra icke så litet i den vägen.

Det nu föreliggande förslaget anser jag önskvärdt att Riksdagen måtte antaga.

Rörande ändring i §§ 3 och 13 af kongl. förordningen angående en allmän hypoteksbank för riket den 26 april 1861. (Forts.)

Herr Danielson: Då jag kommit till ett annat slut än det, hvartill herr statsrådet syftat, så vill jag tillägga, att jag på intet vis underkänner herr statsrådets sträfvan att främja det svenska jordbruket; derom finnes intet tvifvel, men jag tror icke, att detta mål kan uppnås på det nu föreslagna sättet.

Jag har tillhört den ekonomiska komitén, och vi sysselsatte oss inom densamma ganska mycket med denna fråga, men herrarne hafva sett af komiténs utlåtande, att vårt resultat blifvit väsentligen annat än jag för min del hade önskat. Nu kan man säga, att den här föreliggande frågan framkommit från hypoteksbankens egna delegare och detta är fullkomligt rigtigt och sant, men man finner äfven att dessa delegare betraktat frågan uteslutande från hypoteksbankens ståndpunkt, och det är något helt annat än att, såsom det stora allmännas intresse kräfver, se saken från de *lånesökandes* synpunkt.

Jag är öfvertygad om, att hvar och en här i landet länge hyst den förhoppning, att hypoteksbanken skulle snart kunna bereda en räntenedsättning för de lånesökande, men såsom herrarne se, är nu icke fråga derom, utan blott om att framskjuta slutbetalningen för dessa lån, och jag hemställer, om detta är ett förslag, som man bör understödja.

Det har sagts, att det står den lånesökande fritt att förskrifva mera än $\frac{1}{4}$ procent, men såsom den värde talaren på kalmarbänken sade, huru det då går, det veta vi nog. Jag har sjelf ganska stor erfarenhet angående dessa lån, då jag haft många uppdrag att ombesörja sådana, men ännu aldrig har jag sett någon lånehandling, hvaruti förskrifvits högre amortering än den minsta möjliga eller $\frac{3}{4}$ procent, och samma förhållande torde nog inträffa, om man nedsätter siffran till $\frac{1}{4}$ procent.

Jag kan ej finna annat än att föreliggande förslag afser, så att säga, att ockra på nöden? Ty dessa som låna äro vanligen personer, som helst se att de slippa betala så länge som möjligt och föga fästa sig vid att fastigheten får häfta för lånet 6 tiotal af år.

Vidare bör man, som mig synes, helst se denna fråga från jordbrukarnes synpunkt. Jag tror det är alldeles bakvändt att på detta sätt framskjuta amorteringen. Inom komitén har jag derför försökt att få frågan behandlad ur alldeles motsatt synpunkt, så att man i stället kunde få högre amortering och kortare amorteringstid. Jag har tänkt, att man kunde få denna tid inskränkt till omkring 20 år och räntan nedsatt till $3\frac{1}{2}$ procent samt amorteringen bestämd till $1\frac{1}{2}$ à 2 procent. Detta synes mig vara klokt och önskligt. Då kunde en ung man, som öfvertager ett jordbruk, blifva qvitt skulden, under den tid han eger krafter och helsa qvar och lemna sin jordegendom åter skuldfri till annan. Men om herrarne vilja hafva 60 års amortering, kommer sannerligen icke mången att lefva, till dess skulden blifvit betalad. Ty erfarenheten har visat, att, så snart någon amorterat någon större del af sin skuld, förnyar han åter lånebeloppet och uttager nytt lån till samma storlek som det ursprungliga, om ej större. Jag tror derför, att man genom den föreslagna ändringen skulle helt och hållet afvända den stora allmänheten från att betala

Rörande ändring i §§ 3 och 13 af kongl. förordningen angående en allmän hypoteksbank för riket den 26 april 1861. (Forts.)

hvad den lånar, och omsorgen derom lemnas till de efterkommande. Jag tror, att detta gifvet blir förhållandet af föreliggande förslag. Derför hoppas jag, att denna kammare icke skall bifalla förslaget. Ty eljes har man att befara, som mig synes, en olycka, som blir svår att afvärja följderna af.

En annan omständighet är också att beakta, som redan blifvit antydd af herr statsrådet, nemligen att de inteckningar, som grundlägga lånet, komma att stanna hos hypoteksföreningarna under hela amorteringstiden, hvarför en låntagare har sina bästa säkerheter bundna der; och herrarne se i komitébetänkandet, att man sökt förmå hypoteksbanken att gifva med sig i detta fall, men erhållit ett nekande svar. Man har sökt erhålla det medgifvandet, att en låntagare, som vill låna t. ex. 50,000 kronor och skrifvit dessa på 10 inteckningar, 5,000 kronor på hvarje, skall få igen den sista inteckningen, när han amorterat 5,000 kronor, och på samma sätt få igen den dernäst varande inteckningen, när han atbetalat 10,000 kronor; men hypoteksbanken har svarat: "nej, vi vilja behålla alla inteckningar, till dess allt är slutbetaladt." Tro herrarne verkligen, att en lånsökare är belåten med detta eller mycket betjent dermed, att hans papper — så goda papper som dessa realsäkerheter — ligga och "skrymma", så att säga, så att han icke kan få lån på annat håll? Det tyckes mig vara så obilligt som möjligt. Man har äfven erbjudit hypoteksbanken att få innehålla så mycket mera, af den varande säkerheten att det är full garanti, för den händelse det skulle uppstå någon brist i förvaltningskostnaderna eller någon räntefördust. Ej ens i detta afseende vill banken göra något medgifvande.

Frågan har således af hypoteksbanken blifvit sedd endast från hypoteksbankens synpunkt, men icke från lånsökarnes, icke från allmänhetens. Denna fråga är dock, då man vet, hvilka orimliga belopp, som upplånas genom hypoteksbanken och utlånas till jordegarne, af synnerligt stor vigt. Jag tror derför, att man bör söka ordna den på ett annat sätt. Mig synes det, att man borde draga ett stort streck öfver hela hypoteksbanken och sätta upp en *ny* afdelning, som skulle taga upp lån efter den räntefot, som nu kan fås, och gifva ut obligationer, ouppsägbara, utan viss betalningstid. Ty säga hvad man vill, kan detta privilegium icke inrymmas i hypoteksbankens åberopade rättigheter. Om man finge en sådan afdelning till stånd, så är det alldeles klart, att en hel mängd personer skulle der söka lån för billigare räntefot och på det sättet komma öfver från den äldre upplåningen dit. Men icke heller detta vill man höra på — ingenting åt det hållet. Endast detta lilla steg vill man taga, som nu blifvit föreslaget och som dock icke syftar på någon räntenedsättning, utan endast på en minskning af kapitalafbetalningen, hvilken skulle sträcka sig mycket långt i framtiden.

Äfven har man sökt förmå hypoteksbanken att af de medel, som i deras revisionsberättelse — såsom herrarne kanske sett — kallas "*tillfälliga tillgångar*", och som emellanåt utgöra 18 à 20 millioner kronor, lemna ut lån emot lägre ränta och på en tid af 10, 15 år. Derigenom skulle, har man trott, en räntenedsättning kunna bringas

Rörande ändring i §§ 3 och 13 af kongl. förordningen angående en allmän hypoteksbank för riket den 26 april 1861. (Forts.)

till stånd i hela landet med afseende på så väl kassor som andra fonder. Derigenom skulle utsigt förefunnits att i hypoteksbanken erhålla lån för lägre ränta. Men äfven i detta fall har banken svarat "nej". Herrarne veta så väl som jag, att det ligger en litet dyster skymning öfver hypoteksbankens tillfälliga lånemedel; man har aldrig fått rigtigt klart för sig, huru de användas. Jag har till och med talat vid personer, som trott sig stå saken temligen nära, men ändock icke varit i stånd att få reda på, huru det verkligen hänger ihop. Dermed vill jag för ingen del hafva sagt, att dessa medel sväfva i fara att förskingras. Men jag tror, att de icke användas till så stort gagn för den stora allmänheten, som det skulle kunna ske.

Herrarna minnas säkerligen också, huru hypoteksbanken för ett par år sedan, då den dock hade ganska rikliga medel till utlåning, afslöt det stora 72 millionerslånet, temligen dyrt. Så har det skett flere gånger. Ofta har man sökt komma i förväg för det verkliga behofvet genom upplåningar, hvilka alstrat betydliga kapitalrabatter. Så lär ju, då för omkring 10 år sedan ett lån på 50 millioner francs upptogs, omkring 1 million hafva utbetalats i kapitalrabatt. Så har det gått, och så synes det allt fortfarande gå. Hypoteksbanken antyder ju sjelf, att den står i förlägenhet för omkring 25 millioner kronor, som gått bort på kapitalrabatter, ränteförluster och dylikt. Derför, säger den, måste den höga räntefoten bibehållas, på det att hypoteksbanken må hållas skadeslös och vara kraftig nog att kunna ordentligt betala sina långifvare i utlandet. Men jag hemställer än en gång, huruvida det kan vara skäl att uppehålla, att uppmuntra en sådan låneanstalt, som — jag måste nästan säga det — så illa motsvarar landets sanna bästa. Om än ställningen icke förr varit sådan, är den det dock *nu*. Ty nu är en ränta på 5 procent alldeles för hög för sådan realsäkerhet som måste lemnas för lånet.

Dessa förhållanden göra, att jag skulle, såsom jag redan nämnt, anse det såsom en ren olycka för våra jordbrukare och icke minst för våra efterkommande, om det nu framstälda lagförslaget blefve antaget. Ty om det blir fastslaget såsom lag, att man skall slippa betala mer än $\frac{1}{4}$ procents amortering, så skola herrarne snart få se, att högst få, om ens någon erbjuder högre amortering.

Men — säger man, detta hindrar ej, att man framdeles kan ordna förhållandena på annat sätt, för den händelse räntan faller. När hypoteksbanken kan konvertera sina lån 1895 och 1897 — hvem vet, huru det då kan komma att gestalta sig? Ingen! — Men jag ber att få erinra herrarne, att, sedan sådana lånehandlingar äro utgifna, det tillkommer hypoteksföreningarna att afgöra, huruvida de vilja taga liqvid derför *före* den kontrakterade tiden, eller ej. Det beror helt och hållet på hypoteksföreningarna. Långifvarne äro lagda i deras händer. Vilja de betala förr, kunna de få då, som nu, "nej" till svar. Ty hypoteksföreningarnas reglementen innehålla, att endast under den förutsättning, att föreningarna medgifva det och kunna genast få låna ut pengarna, få lånen inbetalas före den bestämda tiden. Detta är en omständighet, som icke får förgätas.

Jag har alltid trott att vi borde sträfva derhän, att lära både

Rörande ändring i §§ 3 och 13 af kongl. förordningen angående en allmän hypoteksbank för riket den 26 april 1861. (Forts.)

oss och våra efterkommande att betala våra skulder så snart som möjligt och icke undanskjuta detta till en aflägsen framtid. Att deremot träda in på det område, som i förslaget angifves, tror jag kommer att leda till väsentlig skada. Och då vi från statsrådsbänken fått uppgift på, att landets skulder utgör omkring 2,000 millioner — ehuru hypoteksbanken icke ensam har detta att fordra — så tror jag vi äro komna så långt, att det icke kan vara en enda dag för tidigt att tänka på att söka betala. Vi böra, såsom jag nyss nämnde, dertill uppmuntra både oss sjelfva och våra efterkommande och visa vägen till detta mål.

Det är af dessa skäl som jag, herr talman, yrkar afslag på den nu föredragna paragrafen.

I detta yttrande instämde herrar *Bladh*, *Eklund*, *Carlsson* i Fågelhem, *Petersson* i Eksebo, *Nilsson* i Käggla, *Wieslander*, *Petersson* i Dänningelanda, *Andersson* i Löfhult, *Sandwall*, *Erickson* i Bjersby, *Anderson* i Tenhult, *Sjöberg*, *Ekeborgh*, *Olson* i Stensdalen, *Pehrsson* i Örnerud, *Ollas A. Ericsson*, *Odell*, *Folke Andersson*, *Westin*, *Sundström* och *Carlsson* i Nysäter.

Herr Carl Ifvarsson: Då jag i det sammansatta utskottet deltagit i öfverläggningen om denna fråga, torde det tillåtas mig att yttra några ord. Särskildt har jag begärt ordet med anledning deraf, att jag hörde en talare nämna, att utskottet hade lemnat förslaget utan motivering. Han hade verkligen rätt i detta sitt påstående, för så vidt man endast vill se på hvad utskottet sagt. Men verkliga förhållandet är, att visserligen icke inom utskottet synnerligen stora sympatier för förslaget förefans, men man kunde dock icke anse, att tillräckliga skäl funnes för afslag, då tvenne på hvarandra följande bolagsstämmor af hypoteksföreningarnas ombud och hypoteksbankens styrelse förenat sig om ett förslag sådant som det, hvilket nu föreligger och Kongl. Maj:t jemväl förordat. Man ansåg vid sådant förhållande att frågan borde hänskjutas till Riksdagens afgörande.

För min del vill jag tro, att hvad ombuden från de särskilda hypoteksföreningarna vid bolagsstämman gjort för att åstadkomma det förslag som här föreligger, berott derpå, att de hört från alla håll inom landsorten, att det möter svårigheter för folket att göra så stor afbetalning som för närvarande är föreskrifven. Naturligtvis ville de allra helst hafva räntenedsättning. Men då detta till följd af föregående åtgöranden inom hypoteksbanken är omöjligt, hafva de sökt på annat sätt komma derhän, att en minskning i inbetalningen för närvarande kan ske. Naturligtvis har detta varit och är ett försök att gå låntagarne till mötes i detta hänseende.

En annan fråga är, hvad vinsten på det hela kan blifva. Detta är icke så lätt att afgöra. Men icke får man påstå, att en ränteförhöjning för låntagarne måste blifva följden. Det är nog säkert, att den, som har en längre amorteringstid för sitt lån, kan påräkna att, i den händelse räntan kommer att oupphörligen falla och alltså konvertering kommer att ega rum af hypoteksbankens lån, dess ränta då

kan sänkas och derigenom den låntagare, som fått utsträckning på amorteringen af sitt lån, också komma i åtnjutande af någon del af de förmåner, som ligga i nedsatt ränta — hvilket han icke kan påräkna, om han betalar lånet på förhand.

Rörande ändring i §§ 3 och 13 af kongl. förordningen angående en allmän hypoteksbank för riket den 26 april 1861. (Forts.)

Man må således medgifva, att syftemålet varit att åstadkomma något bättre. Huru vida det föreslagna sättet är lämpligt och klokt eller icke, vill jag lemna derhän. Ty min enskilda åsigt är, att det är bättre, om man kan afbetala skulden fort. Hittills har det dock visat sig, att detta icke lyckats.

Jag har både från hypoteksbanken och från flere hypoteksföreningar hört uppgifvas, att ytterst sällan något lån fullständigt slutbetalas. När låntagaren betalat någon del af lånet, söker han att få ett ytterligare lån, så att skulden uppgår till det ursprungliga beloppet. Så sker det undan för undan. Derför anser jag det ej vara säkert, att så mycket är vunnet, om man bestämmer kortare afbetalningstid.

Dessutom är det icke fråga om någon skyldighet för låntagaren att söka lån med den föreslagna eller längre amorteringstiden. De gamla låntagarne hafva rättighet att stå qvar vid samma grundsats för amorteringen, som hittills gält, de, som söka nya lån, hafva samma rättighet endast med det förbehåll, att de vid lånesökningen förklara sig vilja afbetala $\frac{3}{4}$ procent om året. Till en sådan anhållan säger man icke nej.

Under sådana förhållanden kan jag icke se något betänkligt i att antaga det föreliggande förslaget, oaktadt jag — det må jag tillstå — tviflar, att så särdeles mycket är vunnet dermed.

När nu både hypoteksföreningarnas bolagsstämma och hypoteksbankens styrelse samt Kongl. Maj:t och Första Kammaren hafva varit ense om att antaga förslaget, så vill jag åtminstone icke för min del rösta för afslag.

Jag vill icke vara med om att taga på mig skulden för ett afslag i en fråga, hvarom många dertill behörige redan uttalat sig gillande, och hemställer derför, att äfven denna kammare måtte bifalla det föreliggande förslaget.

Herrar *Smedberg* och *Hansson* i Solberga förklarade sig instämma häruti.

Herr Månsson: Herr Danielson har så fullständigt utvecklat skälen mot antagande af detta förslag, att jag icke har mycket att säga dertill. Jag ber derför att i alla delar få förena mig med honom.

Jag begärde ordet egentligen derför, att här så väl från statsrådsbänken som nu af den siste talaren fälts det yttrande, att delegarne i hypoteksföreningarna sjelfve uttalat sig för den nu föreslagna förändringen. Med anledning deraf ber jag få nämna, att vid ett hypotekssammanträde, som hållits i Lund, den framstälda frågan, huru vida man ville godkänna en sådan åtgärd som den att nedsätta annuiteten eller amorteringen från $\frac{3}{4}$ till $\frac{1}{4}$ procent, besvarades med ett, så vida jag kunde uppfatta det, nära nog enhälligt nej. Det var alltså en så allmän uppfattning bland allmogerepresentanterna, att, så vidt jag

Rörande ändring i §§ 3 och 13 af kongl. förordningen angående en allmän hypoteksbank för riket den 26 april 1861. (Forts.)

kunde uppfatta det, man icke hörde någon enda, som ville vara med om den föreslagna åtgärden. Då vände man frågan på det viset, att det skulle stå delegarne fritt att amortera $\frac{1}{4}$ eller $\frac{3}{4}$ procent, och då fick man dem ändtligen att gå in på förslaget och gifva sitt tillstånd åt ombuden att i Stockholm antaga detsamma. Men, såsom jag sade, några egentliga sympatier hade förslaget efter min uppfattning icke.

Efter hvad jag hört, afsåg man först, att de bland de gamle låntagarne, som ville hafva en sådan förändring i amorteringsvilkoren som den föreslagna, eller $\frac{1}{4}$ procent annuitet i stället för $\frac{3}{4}$ procent, skulle anmäla sig hos hypoteksföreningarna. Men efter hvad jag sedan erfarit och förnummit, har förhållandet blifvit omvändt, så att det nu är de, som vilja stå qvar vid den gamla amorteringen, som skola anmäla sig. Detta har gjort, att folket alldeles missförstått saken. Jag vet icke, huru anmälningarna nu hafva slagit ut, men vid sammanträdet i Lund var, som sagdt, stämningen alls icke för antagande af en nedsättning i amorteringsskyldigheten från $\frac{3}{4}$ till $\frac{1}{4}$ procent. Med stöd af den kännedom, jag har om förhållandena i min hemort, kan jag alltså betyga, att der bestämdt icke förefinnes någon önskan eller något behof af en sådan förändring.

Herr statsrådet och chefen för kongl. finansdepartementet utvecklade utförligt och rigtigt, synes det mig, önskvärdheten och behofvet af att få en nedsättning i räntan. Jag trodde då, att han skulle komma till något annat resultat, än han gjorde, eller åtminstone att han skulle anvisa någon utväg, hvarigenom i följd af det föreliggande förslaget en sådan nedsättning skulle kunna blifva möjlig. Men så vida jag rätt kunde följa honom, så gjorde han det icke. Jag har häruti den föreställningen, att ju fortare jag betalar min skuld, ju större amorteringen är och ju förr alltså hypoteksföreningen får de gamla skulderna afbetalade, dess lättare skulle det blifva den möjligt att åstadkomma någon nedsättning i räntan. Men jag kan icke inse, att jag skulle hafva större utsigt att få ett nytt billigare lån, ju längre jag dröjer med att betala in det gamla. Det är något, som vi önskat och hoppats och trott, att man genom att så snart som möjligt betala in de gamla dyra lånen skulle genom hypoteksföreningarna kunna få nya lån på billigare vilkor. Att man på så sätt skulle få en nedsättning i räntan, det har varit vår föreställning och förhoppning. Men jag har aldrig trott, att det skulle blifva lättare att få en sådan nedsättning derigenom att man utsträcker amorteringstiden för en lång följd af år.

Jag får säga, att jag tycker att det vore origtigt, att en person skulle kunna binda både sig och sina efterkommande i afseende på en egendom för så ofantligt lång tid som 60 år. Jag skulle förr vara med om att inskränka amorteringstiden, så att den blefve ännu kortare.

Med anledning af hvad jag nu har anfört, och då jag är öfvertygad, att det är en allmän tanke, i min hemort åtminstone, att man icke bör slå in på den bogen att förlänga amorteringstiden, så ber jag att få yrka afslag å den nu föredragna punkten.

Rörande ändring i §§ 3 och 13 af kongl. förordningen angående en allmän hypoteksbank för riket den 26 april 1861. (Forts.)

Herr E. G. Boström: För min del står jag på samma ståndpunkt som de talare, som yrkat afslag å ifrågavarande förslag. Jag anser det nemligen icke kunna vara annat än till skada för våra jordbrukare.

Det är endast *ett* argument, som af motsidans talare framhållits som skäl för förslaget, och det är, att då hypoteksföreningarnas delegare sjelfve inkommit med detsamma och begärt dess antagande, så finge man icke motsätta sig det. Men jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att de delegare, som yttrat sig i frågan, yttrat sig i egenskap af ombud och delegare i hypoteksbanken, och deri ger jag herr Danielson fullt rätt, att det ur hypoteksbankens synpunkt och intresse är vigtigt att få saken igenom, men icke ur låntagarnes. Om herrarne behagade gå igenom vissa sifferuppgifter från hypoteksbanken, skulle herrarne finna, att saken förhåller sig så.

Jag har nu icke till hands andra sifferuppgifter än dem, som jag hemtat ur 1886 års revisionsberättelse för hypoteksbankens verksamhet. Men af dem kunna herrarne finna, att hela obligationsskulden vid slutet af 1886 utgjorde kronor 333,066,233: 33, samt att kapitalrabatten vid samma tid utgjorde kronor 27,609,230: 60, d. v. s. 8,3 procent. Nu torde herrarne veta, att kapitalrabatten är skuld, för hvilken motsvarande valuta aldrig erhållits och som skall betalas genom skilnaden mellan den ränta, banken sjelf erhåller och å andra sidan erlägger, och herrarne kunna deraf förstå, att när hypoteksbanken skall betala en så stor kapitalrabatt som 8,3 procent, så är det icke möjligt för densamma att snart nog sätta ned sin ränta. Den är derför angelägen att binda fast sina delegare icke blott för 40 utan äfven för 60 år. Det är der, skon klämmer.

Herrarne veta mycket väl, att i alla penninginrättningar räntan å första klassens inteckningar i allmänhet är $4\frac{1}{2}$ procent, hypoteksbanken deremot behöfver taga sina 5 procent; när man kommer och vill betala ett lån hos hypoteksbanken för att på annat håll förskaffa sig ett annat mot billigare ränta, så mötes man derför alltid med ett bleklagdt nej. Hypoteksbanken har mera intresse af att taga in penningar från utlandet, ehuru sådant icke behöfves, än medgifva inbetalningar, ty, såsom herr Danielson mycket rigtigt erinrade, har den inneliggande tillfälliga tillgångar till öfver 19 millioner kronor.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet nämnde, att man möjligen skulle hafva att motse någon minskning i förvaltningsbidraget. Jag är rädd att den ärade finansministern här var något optimistisk. Jag skulle för min del visserligen önska det, men jag befarar att en utredning af dessa förhållanden skulle ådagalägga, att hans förhoppning derom är, som sagdt, någon smula för — optimistisk.

Snarare tror jag vi hafva att vänta en återgång härutinnan. Och när vi betänka, att förvaltningsbidraget utgår icke blott för den del af skulden, som jag fortfarande är skyldig, utan för hela det ursprungliga kapitalet, finna herrarne hvilken betydande rol detta bidrag spelar.

Det finnes, synes det mig, icke någon annan utväg än att taga ett steg i den rigtningen, som herr Danielson antydde, nemligen att afsluta räkenskaperna för de gamla delegarne, som hittills varit med

Rörande ändring i §§ 3 och 13 af kongl. förordningen angående en allmän hypoteksbank för riket den 26 april 1861. (Forts.)

uti hypoteksbanken, hvarvid då dessa få kännas vid omkostnaderna och sedan lägga upp nya räkningar för nya delegare.

För min del tror jag icke, att man kan vinna mycket genom en konvertering af lånen. Herrarne veta mycket väl, att hypoteksbanken hittills konverterat många lån, men ställningen har dock icke blifvit mycket bättre. Ty för hvarje lån, som konverteras, har jag icke blott att betala ogulden kapitalrabatt för det gamla lånet, utan derjemte äfven ny kapitalrabatt för det nya lånet. Detta gör att penningarna alltid blifva dyra, och följaktligen kan den ränta, som hypoteksbanken måste taga, ej nedsättas så, som den nominella räntan å det nya lånet synes medgifva. Vi hafva derför icke någon utsigt att få någon nedsättning deri till stånd.

Men om vi icke hafva någon utsigt att få någon lättnad derutinnan, så vill jag påstå, att vi göra jordegarne skada genom att utsträcka amorteringstiden och genom förespeglade förmåner locka dem att taga lån på lång tid, när de icke få tillbaka sina inteckningar, utan måste binda sig för lång tid i hypoteksbanken. Deri ser jag den största faran. Hvad vi behöfva är icke minskad kapitalafbetalning, utan lägre räntefot.

Något sådant ligger icke i detta förslag och derför röstar jag mot detsamma.

Med herr Boström instämde herrar *Pehrson* i Törneryd, *Petersson* i Runtorp, *Peterson* i Hasselstad, *Berndes*, *Mallmin*, *Holmgren*, *Eliasson* och *Petersson* i Hamra.

Herr Hörnfeldt: Jag skall be att få börja på samma sätt som en annan utskottsledamot gjort, nemligen dermed, att den föreslagna förändringen visst icke vunnit något synnerligt stora sympatier i det sammansatta utskottet; men då hypoteksbankens delegare vid två på hvarandra följande bolagsstämmor för sin del antagit densamma, och vidare det icke egentligen fans någon inom utskottet, som opponerade sig deremot, så ansåg man sig icke böra afstyrka Kongl. Maj:ts förslag.

Jag må i öfrigt bekänna, att jag tycker, att man inom kammaren låtit frågan få allt för stora dimensioner. Jag tror, att herr Danielson har alldeles rätt deruti, att det skulle vara bra, om man kunde få till stånd en ändring i hypoteksbanken på det sätt, som han föreslagit. Men här är icke fråga om något annat, än huru vida man vill medgifva lånesökande rätt att få lindring vid afbetalningen, eller att få $\frac{1}{4}$ procent amortering i stället för $\frac{3}{4}$ procent. Det är ju alldeles uppenbart, att den, som icke vill begagna sig af denna rättighet, fortfarande lär kunna göra större afbetalningar, om han vill betala sitt lån på kortare tid än här föreslås. Likaledes tror jag, att om man nu medgifver en lånesökande att amortera sitt lån på längre tid, så lär väl ingen menniska kunna bestrida, att han får en mindre årlig utgift, när han gör detta, än hvad förut var förhållandet, då han ovilkorligen måste afbetala $\frac{3}{4}$ procent. Detta har i korthet varit de skäl, som gjort, att utskottet icke afstyrkt Kongl. Maj:ts proposition.

Men det skall jag ock be att få säga, att för mig, såsom norr-

länding, är det likgiltigt, hvilket beslut man fattar, emedan vi i norrland, gud ske lof, icke äro synnerligen besvärade af dessa hypotekslån. Och det är en verklig glädje för oss, som i öfrigt lefva i temligen knappa förhållanden, såsom vi ju flere gånger hört uttalas. För min del kan jag derför icke annat än yrka bifall till utskottets förslag, emedan jag anser, att det i alla fall är en lättnad för dem, som lånat penningar, att få amortera på längre tid, än hvad de annars skulle få göra.

Rörande ändring i §§ 3 och 13 af kongl. förordningen angående en allmän hypoteksbank för riket den 26 april 1861. (Forts.)

Härmed förklarades öfverläggningen slutad. Enligt de gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan och dels på afslag å densamma och fann herr talmannen den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering emellertid begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren afslår den af Kongl. Maj:t föreslagna samt af sammansatta stats- och bankoutskottet i dess utlåtande n:o 1 tillstyrkta förändrade lydelse af § 3 i förordningen angående en allmän hypoteksbank för riket den 26 april 1861, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, är omförmälda förslag af kammaren godkändt.

Omröstningen utföll med 142 ja och 50 nej: hvadan kammaren afslagit förslaget om ändrad lydelse af § 3 af kongl. förordningen angående en allmän hypoteksbank för riket den 26 april 1861.

I fråga om ändringsförslaget i hvad det afsåg § 18 af samma förordning yttrade:

Herr E. G. Boström: Äfven i denna punkt skall jag anhålla att få yrka afslag på utskottets förslag. Enligt betänkandet skulle förslaget afse att bringa mera kontinuitet i hypoteksbankens förvaltning genom att åt dess styrelse gifva längre tjenstgöringstid. Jag, för min del, tror icke att det under den förflutna tiden saknats kontinuitet i hypoteksbankens förvaltning. Mig veterligen, har samma styrelseledamöter alltid omvalts, så vida icke till följd af dödsfall eller annan orsak ett nyval varit behöfligt. Ja, under de sistförflutna tio åren har ingen annan förändring i styrelsens sammansättning inträffat, än att en ny ledamot tillkommit, emedan en förutvarande blifvit utsedd till ordförande. Anledningen till förslaget kan sålunda icke vara den i betänkandet uppgifna; och jag vet verkligen icke hvilken anledningen eljest skulle vara; det säges dock att den fjerde platsen i sty-

Rörande ändring i §§ 3 och 13 af kongl. förordningen angående en allmän hypoteksbank för riket den 26 april 1861. (Forts.)

relsen tillskapats af helt och hållet personliga hänsyn, enär en för ändamålet lämplig person för tillfället lär finnas. Förslaget innebär emellertid icke någon förbättning i det gamla reglementet, snarare tvärt om. För närvarande äro göromålen inom styrelsen så fördelade, att af de tre valde ledamöterna en hvar i sin tur under fyra månader är jourhafvande. Enligt det nya förslaget skulle en styrelseledamot vara deputerad för hela året, och de öfrige turvis jourhafvande. Det är ju gifvet, att den, som har sig förvaltningen under ett helt år ständigt anförtrodd, bäst förmår sätta sig in i densamma och göra sig med dess olika delar förtrogen, men det är ock gifvet, att då de tre öfrige ledamöterna, hvilka komma upp från landsorten, icke kunna vara så skickliga och erfarna i göromålen som den deputerade, denne senare alltid kommer att i styrelsen intaga en dominerande ställning. Det innebär, synes mig, en mycket stor fara att lemna en sådan vigtig affär i en enda persons hand; och jag behöfver härutinnan icke erinra om försäkringsbolaget Skandia, hvars hela förvaltning var så godt som öfverlemnad åt en enda person. Styrelsens nuvarande sammansättning och arbetssätt lemna större garanti för att dylika katastrofer, som i Skandia, icke skola inträffa; ty då nu en ledamot blott i fyra månader leder förvaltningen och sedan lemnar densamma åt en annan, kan denne, då han å sin sida sätter sig in i förvaltningen, lätt upptäcka om några brister deri förefinnas. Och på så sätt har man ju en större garanti för att några "oregelbundenheter" icke komma att ega rum. Jag vill för öfrigt fästa herrarnes uppmärksamhet på en bristfällighet i det gamla reglementet, hvilken äfven vidlåder det föreslagna nya. Om denna brist har jag, som deltagit i hypoteksbankens allmänna sammankomster, dock först efter det ifrågavarande förslag blifvit af dess delegare en gång antaget, jemväl derstädes gjort anmärkning. Jag syftar på det förhållandet, att i reglementet ej talas om suppleanter i styrelsen, vare sig deras antal eller befogenhet. Nu är förhållandet att sådana ändå utses, men det vore väl rigtigare och i sin ordning att härom funnes en föreskrift i reglementet. Då man ändå velat ändra reglementet, synes det mig vara mycket billigt begärdt, att man ändrat detsamma äfven i denna del. Förslaget är härutinnan till och med sämre än det gällande reglementet; ty enligt det senares bestämmelser väljas ledamöterna årligen; men enligt förslaget skola de väljas för två år. Då frågas, skola äfven suppleanter väljas för två år? Om, frågar jag vidare, en ledamot dör eller eljest afgår, skall då vid nästa sammanträde väljas en ny ledamot för den återstående tiden, eller skall en suppleant för samma tid tjenstgöra? Om allt detta och mycket annat finnes intet stadgande i förslaget. Detta anser jag för min del vara en så stor brist, att förslaget endast för den skull icke bör godkännas; och då herrarne hafva afslagit förra delen deraf, så synes mig vara ännu mera skäl att afslå äfven denna. — Jag yrkar, såsom jag redan nämnt, afslag på utskottets hemställan i den nu föredragna punken. —

Herr Danielson: Äfven jag ber att få yrka afslag å denna punkt.

Rörande ändring i §§ 3 och 13 af kongl. förordningen angående en allmän hypoteksbank för riket den 26 april 1861. (Forts.)

Herr Carl Ifvarsson: Sedan kammaren afslagit utskottets hemställan i första punkten af utlåtandet, kan det icke vara skäl att godkänna den nu föredragna punkten, hvadan jag också förenar mig i att yrka afslag å densamma.

Herr Bergendahl: Jag skall för min del icke göra något yrkande, då den första punkten redan blifvit afslagen, men vill fästa uppmärksamheten på att det måtte väl ändå innebära något, att styrelsen för hypoteksbanken förordat vidtagande af den föreliggande ändringen af reglementet i syfte att åstadkomma mera stadga och kontinuitet i förvaltningen, mot hvilket förslag, mig veterligen, icke mer än en af de vid stämman närvarande delegerade opponera sig; en omständighet, som i min tanke temligen tydligt utvisar, att behof af ändring verkligen förefinnes. —

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, blef ändringsförslaget äfven i denna del af kammaren afslaget.

Efter föredragning slutligen af utskottets förslag till ändrad lydelse af § 13 af kongl. förordningen angående de allmänna grunderna för hypoteksföreningars bildande och verksamhet den 26 april 1861, anförde

Herr E. G. Boström: Då denna § är föranledd af den föreslagna förändringen i § 3, så hemställer jag att äfven denna § måtte afslås.

Vidare anfördes icke. Ändringsförslaget afslogs.

Utskottets hemställan förklarades besvarad genom kammarens i ämnet redan fattade beslut.

§ 10.

Föredrogs och bifölls sammansatta stats- och bankoutskotts utlåtande, n:o 2, angående en af fullmägtige i riksbanken gjord framställning om afskrifning ur räkenskaperna af ett till N. Ohlsson i Walleberga utgifvet statslånefondslån.

§ 11.

Likaledes biföllos bankoutskottets härefter hvart för sig föredragna utlåtanden

n:o 9, i anledning af motioner om anskaffande af eget hus för riksbankens afdelningskontor i Jönköping, och

n:o 10, i anledning af motion om åtskiljande af kamrers- och kassörstjensterna vid riksbankens afdelningskontor i Luleå, Östersund, Vexiö, Visby och Jönköping.

§ 12.

Angående tillägg till gällande förordning om försäljning af vin och maltdrycker.

Till afgörande förelåg vidare Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 4, (i samlingen n:o 24) i anledning af återremiss af dess betänkande öfver herr P. Waldenströms motion (n:o 48) om tillägg till nu gällande förordning angående försäljning af vin och maltdrycker samt öfver ett till utskottet remitteradt, af Första Kammarens tillfälliga utskott (n:o 1) afgifvet utlåtande i en liknande fråga.

I ofvan omförmälda motion hade herr *P. Waldenström* från Gefle föreslagit:

"att Riksdagen måtte för sin del besluta sådant tillägg i nu gällande lag om handel med vin och maldrycker, att all handel med dessa drycker å allmän väg eller plats må vara alldeles förbjuden,

samt att, om detta förslag af Riksdagen godkändes,

Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om ändring af nu gällande förordning om handel med vin och maltdrycker i öfverensstämmelse med detta beslut."

Till detta motionärens förslag hade utskottet i sitt först afgifna utlåtande tillstyrkt bifall, men beslöt Andra Kammaren vid behandlingen af ärendet att återförvisa detsamma, för att tagas under öfvervägande i sammanhang med ett inom Första Kammaren af herr A. H. Ölander i liknande syfte väckt förslag, hvilket, af samma kammares första tillfälliga utskott tillstyrkt, blifvit af nämnda kammare bifallet.

Sistberörda förslag var af följande lydelse:

"att kammaren behagade för sin del besluta att uti skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om sådan ändring i nu gällande lagstiftning angående vin och maltdrycker m. m. att, der tillverkare af maltdrycker håller sådana drycker till salu medelst kringföring, och oordningar deraf föranledas, Konungens befallningshafvande må ega att, sedan den, hvars rätt är i fråga, äfvensom i stad magistraten och å landet kommunalnämnden blifvit hörda, för viss tid eller för alltid förbjuda sådan tillverkare all dylik försäljning inom en eller flere kommuner eller ock föreskrifva sådana inskränkningar i berörda försäljningsrätt, hvartill omständigheterna kunna föranleda."

Med anledning af hvad sålunda i ärendet förekommit, hemstälde utskottet i sitt nu föreliggande utlåtande;

att kammaren behagade för sin del besluta, att Riksdagen måtte uti skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om sådan ändring i nu gällande lagstiftning angående handel med vin och maltdrycker m. m. att, der tillverkare *eller försäljare* af maltdrycker håller sådana drycker till salu medelst kringföring, och oordningar deraf föranledas, Konungens befallningshafvande må ega att, sedan den, hvars rätt är i fråga, äfvensom i stad magistraten och å landet kommunalnämnden blifvit hörda, för viss tid eller för alltid förbjuda sådan tillverkare *eller försäljare* all dylik försäljning inom en eller flere kommuner eller ock föreskrifva sådana inskränkningar i berörda försäljningsrätt, hvartill omständigheterna kunna föranleda.

Häremot hade reservation anmälts af herrar *G. Berg* från Eksjö och *A. Huss.*

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Angående tillägg till gällande förordning om försäljning af vin och maltdrycker. (Forts.)

Herr Billing: Om man än, å ena sidan, obetingadt måste medgifva, att frågan huru rätteligen bör förfaras med afseende å bestämmelserna rörande handel med vin och maltdrycker är en mycket svår och ömtålig fråga, så får man väl, å andra sidan, äfven medgifva, att det varit med nästan feberaktig oro som Riksdagen yrkat på förändringar härutinnan. År 1866 utkom den första författningen i detta ämne, och åren 1871, 1873, 1874 och 1876 gjordes vid riksdagen framställningar om högst väsentliga förändringar i denna lagstiftning; och slutligen erhölls år 1885 en ny förordning i ämnet. Detta är ju ett ganska vackert lagstiftningsarbete inom ett område på så kort tid som nitton år, och man kunde verkligen hafva skäl att tro, att allmänheten och Riksdagen skulle hunnit blifva öfvertygade om att nykterheten icke kan åstadkommas endast genom lagstiftningsåtgärder, utan att vinnandet af detta mål betingas äfven af andra faktorer.

Emellertid hade förordningen af år 1885 icke väl utkommit, förrän genast nya förändringar påyrkades; vid 1887 års riksdagar framställdes åtskilliga förslag i detta hänseende, och vid innevarande riksdag har herr Waldenström, med hvilken flere af kammarens ledamöter förenat sig, föreslagit, att all handel med vin och maltdrycker å allmän väg eller plats må vara alldeles förbjuden; och denna motion har kammarens tillfälliga utskott n:o 2 tillstyrkt. I Första Kammaren åter har en motionär föreslagit, att till 15 § af 1885 års förordning om vilkoren för försäljning af vin, maltdrycker m. m. skulle fogas ett tillägg af följande lydelse: "Hvad här är stadgadt om handlande, gälle äfven om tillverkare af maltdrycker, då han sådana drycker till försäljning kringför eller låter kringföra." Detta betyder, att, i fall tillverkare af maltdrycker hållit sådana till salu medelst kringföring, och oordningar deraf uppkomma, sådant kan föranleda till att dylik försäljning blir förbjuden. Nämnda förslag har, med en obetydlig förändring deri, tillstyrkts af Första Kammarens tillfälliga utskott, och äfven Andra Kammarens tillfälliga utskott har nu anslutit sig dertill, endast att det tillagt orden: "eller försäljare". Herrarne finna deraf, att sist berörda utskott i väsentlig mån ändrat sitt första gången till kammaren afgifna förslag i ämnet. Det synes nästan som om Andra Kammarens tillfälliga utskott tröttnat på hela denna sak, då det icke har annat att säga till motivering, än att, "då utskottet antager, att nyssberörda, af Första Kammaren godkända förslag har utsigt att vinna Andra Kammarens bifall, utskottet hemställer äfven derom".

Nu kan jag icke förneka, att, åtminstone från min juridiska synpunkt, det synes mig som om alla dessa skiljaktiga framställningar vid Riksdagen bort mana till försigtighet; och jag föreställer mig derför, att det vore klokast att tills vidare och tills man enats om sina önskningar afslå samtliga förslag i berörda hänseende. Emellertid föreligger nu detta förslag, och jag ber att i korthet få anföra de skäl, hvarpå jag stöder min åsigt om det olämpliga i att antaga detsamma, man må nu för öfrigt betrakta det ur hvilken synpunkt som helst.

Angående tillägg till gällande förordning om försäljning af vin och maltdrycker. (Forts.)

Som herrarne se, hemställer utskottet här, att, der tillverkare eller försäljare af maltdrycker håller sådana drycker till salu medelst kringföring, och oordningar deraf föranledas, Konungens befallningshafvande må ega att förbjuda sådan försäljning eller göra inskränkningar i rätten dertill. Ser jag nu efter betydelsen af dessa ord "hålla till salu" och "kringföring", så motsvarar det förra uttrycket att "utbjuda till försäljning" och det senare betyder, såsom ock framgår af namnet, att varor föras kring på flera olika ställen. Nu är att märka, att här i Stockholm, likasom jag förmodar i de allra flesta svenska städer, försäljningen af maltdrycker, åtminstone till allra största delen, eger rum medelst kringföring; och man kan således taga för gifvet, att det är på detta sätt som de ofantligt stora qvantiteter maltdrycker, hvilka tillverkas i städerna, hållas till salu. Detta kringförande af maltdryckerna sker nu antingen i följd af reqvisition eller utan sådan. Utbjudas nu maltdrycker eller, rättare sagdt, försäljas de *efter reqvisition* deraf, så är det ju alldeles orimligt, att tillverkaren eller försäljaren af desamma skall vara ansvarig eller ens *kunna* ansvara för de oordningar, som i anledning af denna försäljning möjligen kunna uppstå på den mängd olika ställen, dit varorna levereras. Man kan ju möjligen vara tveksam om, huru vida verkligen försäljning efter reqvisition betyder detsamma som eller innefattas under orden: "håller till salu medelst kringföring", men det må vara dermed huru som helst, så är det ju i alla fall obestridligt att det händer ofantligt ofta, att då en person reqvirerat öl, ölutköraren, när han kommer med det reqvirerade ölet, frågar, om han icke möjligen ville hafva mera öl. Om då anbudet mottages, har utköraren kringfört öl både efter reqvisition och utan reqvisition, och på det senare fallet äro ju säkerligen de föreslagna bestämmelserna tillämpliga.

Åsyfta deremot dessa bestämmelser endast det fallet, att man kringför öl utan reqvisition, så blir saken derigenom icke hjelpt, ty det går synnerligen ofta så till, att ölutköraren, som har erfarenhet om, huru mycket öl åtgår på de olika ställena, på de tider, då han tror att ölet är slut, utbjuder sådant, och om man då antager anbudet, har kringföring utan reqvisition egt rum. Och om under sådana förhållanden, såsom det står i betänkandet, "oordningar deraf föranledas", skulle tillverkaren vara underkastad risken, att han antingen alldeles förbjödes inom en eller flere kommuner att på sådant sätt afyttra ölet, eller ock att inskränkningar gjordes i hans försäljningsrätt; det skulle alltså för honom medföra den ytterst stränga påföljden, att hela hans existens omintetgjordes. Herrarne veta, att i bryggerihandteringen ofantliga kapital äro nedlagda, och det torde väl få medgifvas, att, om ett så strängt stadgande som det föreslagna antoges, det skulle medföra de svåraste följder för handteringen. Om utskottet åtminstone hade med ledning af herr Waldenströms motion lagt till några ord t. ex. så, att de sagt, "att, der tillverkare och försäljare af maltdrycker *å allmän väg eller plats* håller sådana drycker till salu medelst kringföring" o. s. v., så hade förbudet varit i högst väsentlig mån inskränkt. Men det har icke skett, och man får bedöma förslaget så som utskottet framstält det. Jag föreställer mig, att man svårligen kan neka till,

att stadgandena, sådana som de af Andra Kammarens tillfälliga utskott föreslagits och redan af Första Kammaren antagits, äro af den beskaffenhet, att de omöjligen i närvarande skick kunna antagas utan att på det allra svåraste förnärma laglydige medborgare i deras lagenliga sätt att existera.

Angående tillägg till gällande förordning om försäljning af vin och maltdrycker. (Forts.)

Att säga hvad man borde göra, åligger icke mig; möjligtvis skulle den logiska följden af hvad jag sagt vara, att jag yrkade återremiss af ärendet. Men då riksdagen lider till sitt slut, skulle väl, om detta yrkande bifölles, ändock ingenting kunna åstadkommas vid denna riksdag, och med anledning deraf tillåter jag mig yrka afslag å så väl motionen som utskottets förslag. Jag vill dock nämna, att jag tror, att herr Waldenström verkligen är på rätt stråt i afseende på hvad som bör göras, ehuru jag anser, af skäl, för hvilka jag här icke behöfver redogöra, att herr Waldenströms motion icke i sitt närvarande skick bör godkännas. För öfrigt tror jag, att det icke kan vara någon synnerligen stor fara, att kammaren för denna riksdag afslår motionen, ty med den erfarenhet, man har angående denna lag, kan man vara öfvertygad, att om också Riksdagen skulle besluta en ändring i det syfte, motionären önskat, och denna förändring vunne Kongl. Maj:ts bifall, så komme utan tvifvel vid den riksdag, som sammanträder i januari nästkommande år, nya ändringar att föreslås, och detta Sisyphus-arbete skulle då börja på nytt.

Herr talman, jag yrkar afslag å så väl herr Waldenströms motion som utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Lilienberg*, *Börjesson*, *Håkansson*, *Björck*, *Höglund*, *Anderson* i Skeenda, *Mallmin* och *Larsson* i Upsala.

Herr Sandwall yttrade: Då denna så ofta förekommande ölfråga senast förevar i denna kammare, nemligen den 5 i denna månad, var jag för tillfället icke närvarande, emedan jag då åtnjöt ledighet från riksdagsgöromålen, och jag ber derför att nu få yttra några ord i denna fråga.

Ändamålet med dessa så ofta återkommande motioner är naturligtvis godt och ädelt, då de äro afsedda att stäfja superiet och deraf följande oordningar, och säkerligen måste alla inom denna kammare gilla motioner, som framläggas i afsigt att befordra nykterhet och sedlighet. Men frågan är, huru vida det är rätta sättet att verka för nykterheten. För min del tillåter jag mig att på det bestämdaste betvifla, att utrotandet af en så svag och föga alkoholhaltig dryck som ölet skall befrämja nykterheten, utan jag tror tvärtom, att den skall återkalla det ohejdade bränvinssuperiet, som före ölets införande existerade i vårt land.

För att visa, huru svenska Riksdagen vid ölets första införande i vårt land betraktade denna sak, skall jag be att få påpeka, att vid riksdagen 1853—1854 af friherre C. J. O. Ahlströmer och herr J. M. Stiernsvärd förslag väcktes, att man borde på allt sätt omhulda dem, som ville egna sig åt bryggerihandteringen och i synnerhet åt bryggandet af bayerskt öl; ja, den sistnämnde motionären föreslog äfven, att

Angående tillägg till gällande förordning om försäljning af vin och maltdrycker. (Forts.)

Riksdagen måtte bevilja ett anslag af 50,000 kronor, att utdelas inom de olika länen till uppmuntran för de personer, som visade sig kunna tillverka det bästa och på samma gång billigaste ölet. Under den diskussion, som med anledning af dessa motioner fördes inom ridderskapet och adeln, uttalade sig många framstående män för motionerna, såsom friherre Rud. Cederström, friherre A. C. Raab, herr A. O. Adelborg, friherre F. W. Rehbinder, friherre A. W. Stjernstedt, herr von Hartmansdorff, en mycket varm nykterhetsvän, herr Harald Hjärne, friherre D. G. Bildt, vår nuvarande statsminister, och S. G. von Troil. Alla instämde i motionernas syfte och ansågo det nödvändigt att vidtaga någon sådan åtgärd för att söka minska bränvinssuperiet. Huru vida nu de motionärer, som här år efter år uppträdt med motioner i denna fråga, och i alldeles motsatt rigtning med den förutnämnda, vilja tillerkänna dessa mäns yttranden någon betydelse, skall jag lemna åt dem sjelfva att bedöma. När man nu såg, att representanterna inom Riksdagen förordat anläggande af bryggerier, så var det ju naturligt att man äfven började anlägga sådana, och detta har sedan fortgått i en skala, som gör, att jag skulle tro, ehuru statistiska uppgifter i detta fall saknas, att värdet af de bryggerianläggningar, som finnas inom landet, för närvarande uppgår till omkring 30 millioner kronor. Om man nu skulle i ett ögonblick lägga sådana hinder i vägen för försäljning af öl, som i de föreliggande förslagen ifrågasättas, så är det väl liktydigt med att förbjuda tillverkningen af öl. Och hvad skulle följden blifva? Jo, alla de tusentals arbetare, som äro sysselsatta vid denna handtering, skulle blifva brödlösa, och nykterhetssaken skulle, i stället för att vinna på en sådan förändring, förlora derpå.

Bland de motioner, som vid denna riksdag blifvit väckta, förekommer jemväl en — nemligen Liss Olof Larssons — angående inskränkning i rättigheten till försäljning af öl till mindre qvantitet än 10 liter, eller 30 halfbuteljer, hvilket vill med andra ord säga, att en arbetare eller annan mindre bemedlad person, hvilken lika väl som någon annan behöfver en god dryck, derigenom skulle beröfvas tillfälle att förskaffa sig denna dryck annorlunda än på krogen, då det ju kan antagas, att han antingen icke har råd att köpa ett så stort parti på en gång eller också kanske icke har någon lämplig lokal för förvarande af detsamma. Följden blir således, att den som endast vill dricka måttligt blir alldeles utan, då deremot de som vilja dricka sig rusiga skramla i hop den erforderliga summan och köpa dessa 30 halfbuteljer, som de sedan, efter att förut hafva lagt grunden med så kalladt vin, d. v. s. färgadt bränvin, tillsammans förtära med den påföljd, att oordningar och uppträden uppkomma. Man har här i kammaren andragit åtskilliga berättelser i fråga om verkningarna af rusdrycker och om tillämpningen af författningar, som utfärdats i syfte att förekomma missbruk af dessa drycker. Jag vill också omnämna en liten berättelse, som jag hörde i min ungdom. Dåvarande landshöfdingen i Jönköpings län var ute på en resa på den tiden, då bränvin icke fick säljas i mindre qvantitet än en half kanna. Under denna resa mötte han en drucken person, och då han frågade denne, huru det var beskaffadt med väglaget, så fick han till svar: "det vet jag icke, ty jag har mest

Angående tillägg till gällande förordning om försäljning af vin och maltdrycker. (Forts.)

hållit mig i dikena". Landshöfdingen frågade då: "hvarför har du druckit dig full?" "Jo", fick han till svar, "det är bränvinsförordningens skuld, emedan man icke får köpa mindre än en half kanna bränvin, och när man druckit ur så mycket, så är det icke möjligt att vara nykter". På samma sätt förhåller det sig i förevarande fall, så att de som vilja dricka sig rusiga väl finna utvägar för att kunna köpa den föreslagna qvantiteten af 30 halfbuteljer, under det att en arbetare eller annan person, som endast måttligt vill begagna sig af denna dryck, icke skulle blifva i tillfälle att förskaffa sig densamma.

En af motionärerna, nemligen herr P. Waldenström, som både nu och vid alla tillfällen förut, med undantag af ett, har visat sig såsom en mycket stor nykterhetsifrare och som nu på alla sätt söker lägga hinder i vägen för det svenska folket att begagna sig af alkoholdrycker med en styrka af 4 % à 5 %, har dock under förliden riksdag varit med om och till och med förordat beslutet att medgifva import af spanska viner med en alkoholhalt af 21 % till 25 %. Detta förfaringssätt kan, så vidt jag förstår, icke stå i något rimligt förhållande till hans nuvarande sträfvanden på detta område, utan vittnar om stor inkonseqvens. Man yrkar nu på en lag, som stadgar strängt ansvar för en bryggare, som låter kringsända öl till försäljning. Herr rådman Billing har påpekat, till hvilka konseqvenser en sådan lag skulle leda och jag ber att få tillägga: om t. ex. en bryggare får en reqvisition och med anledning deraf sänder ut en ölutkörare, hvilken missbrukar sitt uppdrag och möjligen under vägen säljer några buteljer för några öre högre pris än det, som bryggaren noterar, samt stoppar prisskilnaden i sin ficka, så borde det väl vara denne ölutkörare, som skulle straffas, men icke bryggaren, hvilken väl icke kan anses rå för de handlingar, som hans utskickade ölutkörare kan tillåta sig. Det enda, som skulle kunna göras i denna sak, vore att bryggaren skulle åläggas att, så vidt på honom ankomme och i fall han visste att ölutkörarens handlade lagstridigt, tillse att dylika, af i hans tjenst anställde personer begångna förseelser blefve åtalade och bestraffade, samt att han, i fall af underlåtenhet härutinnan och om han fortfarande i sin tjenst använde en person, som gjort sig saker till förseelse, vore underkastad risken att derför lagföras, något som väl icke vore annat än rättvist, alldenstund han genom en sådan underlåtenhet måste antagas gilla sin tjenares lagstridiga handlingssätt, och sjelf handla i strid mot lagar och författningar.

Man talar om att oordningar kunna uppstå. Men om t. ex. en ölutkörare på öppen gata eller plats mötte personer, som förut vore något druckna, samt till dem utlemnade ett par buteljer öl, och man ville göra bryggaren ansvarig för allt, som desse druckne personer sedermera under ruset skulle komma att tillåta sig, så måste det väl få anses att man går alldeles för långt, då man sålunda vill lägga ansvaret på en person, som icke gjort sig skyldig till någon lagöfverträdelse.

Om man vill anställa en jemförelse, huru, derest denna lagbestämmelse, hvarom här är fråga, blefve antagen, saken skulle komma att ställa sig för bryggare eller ölfabrikant och för till exempel en

Angående tillägg till gällande förordning om försäljning af vin och maltdrycker. (Forts.)

liten landthandlare, hvilken tillika bedrifver ölförsäljning såsom en binäring, så finner man att, om den senare lagföres och straffas för öfverträdelse af de för sådan handel gällande föreskrifter samt förbjudes att fortfarande idka ölförsäljning, så generar detta honom mindre, ty han har dock sin öfriga handel qvar och har således möjlighet att kunna existera, men att det för en bryggare, som nedlagt hela sitt kapital om kanske hundratusentals kronor på sin handtering, saken stälde sig helt annorlunda, om han skulle kunna för all framtid förbjudas att försälja sin vara medelst kringsändande, enär ju ett sådant förbud vore liktydigt snart sagdt med totalt förbud att tillverka öl.

Hur litet farlig ölförbrukningen är, det har den varit i tillfälle att se, som någon gång rest i Tyskland och der uppehållit sig några månader. Der kan man få se män, qvinnor och barn dricka öl under alla tider på dagen, utan att ändå någonsin bland dem påträffa någon enda drucken person. Och hvarför? Jo, emedan der icke förekommer något nämnvärdt bruk af bränvin. Jag har för min del många gånger och under långa tider uppehållit mig i Tyskland, men har under denna tid funnit, att den tyska nationen hvarken är försupen eller förslappad, och då inom en nation, sådan som denna, under mansåldrar förbrukats på enahanda sätt betydliga qvantiteter öl, utan att denna förbrukning visat sig verka förslappande, så framgår väl häraf, att förbrukningen icke är så synnerligen förskräcklig till sina verkningar, som motionärerna synas antaga. Jag har här i min hand ett ytterligare bevis derpå uti ett af professorn vid Karolinska institutet Curt Wallis den 20 sistlidne februari hållet föredrag "Om Nordamerika", deri han säger: "så hafva tyskarne väsentligen bidragit till den större frihet i religiösa förhållanden, som nu håller på att bryta sig fram i Amerika, men hvilken hufvudsakligen torde hafva sin rot i Darwins och Spencers evolutionsteorier. Och så hafva tyskarne infört sitt bier till Amerika, som deri kanske gjort ett större framsteg än — genom evolutionslärans antagande. Ölkonsumtionen har från 1840 till 1883 tjugufyradubblats, och derigenom har till lycka för Amerikas folk förtärandet af starka drycker i högsta grad minskats. 7 millioner riksmark äro nedlagda på tyska bryggerier i Amerika".

Dylika intyg böra väl också anses hafva något värde. För min del kan jag försäkra herrar motionärer derom, att jag är lika angelägen som någon af dem om att vårt folk icke skall försjunka i dryckenskap och laster. Såsom bevis derpå vill jag nämna, att hos mig icke finnes en enda karl anställd, som icke är nykter och ordentlig. Jag tror dock att man icke bör gå till öfverdrift och att man således icke bör störta denna stora industri, hvilken ursprungligen kommit till stånd på Riksdagens eget initiativ och hvilken efter mitt förmenande icke visat sig göra någon skada utan tvärtom. Man påstår att ölet är rusgifvande; men detta kommer sig deraf att ölet råkat komma i dåligt sällskap, nemligen i sällskap med de så kallade vinerna, som oftast egentligen icke äro annat än färgadt bränvin och som förr åtminstone var temligen lätt åtkomligt på landsbygden. Det är naturligt att, när folket berusat sig med detta färgade bränvin och dertill fått

litet öl till förtäring, så har man låtit ölet få bära skulden för att hafva vållat ruset.

Angående tillägg till gällande förordning om försäljning af vin och maltdrycker. (Forts.)

Jag tror visserligen icke att den ifrågasatta skrifvelsen skulle blifva särdeles farlig, emedan jag är viss derom att regeringen nog skulle taga sina mått och steg, så att den icke komme att för Riksdagen framlägga något annat förslag, än ett sådant, som icke ginge ut på att förstöra bryggerihandteringen; men då jag icke heller kan finna hvartill, under sådant antagande, den föreslagna skrifvelsen skulle tjena, i synnerhet med hänsyn till det mycket outredda skick, hvari denna fråga befinner sig, så får jag hos kammaren anhålla att få yrka afslag å utskottets föreliggande förslag.

Herr *Lyth* förenade sig med herr Sandwall.

Herr Huss: Herr talman! Då jag reserverat mig mot det slut hvartill utskottet kommit, utan att angifva skälen derför, ber jag att i stället få göra detta nu. Att de till oordningar föranledande missbruk, som uppkomma derigenom att bryggare och s. k. öltappare låta kringföra öl, säljande till höger och venster åt kommande och gående så mycket och så litet som helst, verkligen förefinnas, såsom motionären uppgifver, "i många delar af vårt land", är man berättigad antaga deraf, att motionen är beledsagad af instämmanden från ledamöter af denna kammare från skilda delar af landet. Att emellertid föreställningen om den omfattning dessa missbruk tagit är icke så litet öfverdrifven har jag rättighet påstå af den anledning, att, då jag till åtskillige af kammarens ledamöter framstält spörsmål om företeelserna i detta afseende uti deras hemtrakter, jag af den tillfrågade ofta nog erhållit det beskedet, att anledning till klagomål öfver missbruk icke förefunnes inom hans valkrets, men att han likväl icke vore obenägen för att medverka till att afhjelpa de öfverklagade missbruken vid sågverken i Norrland. Nu är emellertid förhållandet, att dessa missbruk icke förekomma vid de norrländska sågverken *i allmänhet*, ett påstående, som jag vill styrka med uppgifter, som, på det att jag må frigöra mig från misstanken att yttra mig om förhållanden dem jag icke känner till, jag vill hemta från det län jag tillhör. Det är en sanning, som ingen kan eller vill bestrida, att vid de i närheten af Sundsvall belägna sågverken missbruk i det af motionären antydda hänseendet förekomma, men lika sant är äfven, att så icke är förhållandet vid de sågverk, som ligga inom den del af Vesternorrlands län, som utgöres af provinsen Ångermanland. Denna uppfattning om förhållandet, hvilken jag vunnit genom den tjenstgöring jag under olika tider haft att bestrida inom Ångermanlands fögderier, har vunnit bekräftelse genom uppgifter från andra, fullt trovärdiga håll. Jag har ansett mig böra nämna detta, för att icke omdömet om missbruken skall anses gälla de norrländska sågverken i allmänhet. Inom andra delar af landet torde nog samma förhållande ega rum, att nemligen missbruk förekomma, men med all säkerhet icke så allmänt, att behofvet af en ny lagbestämmelse gjort sig känbart.

Jag ber att ett ögonblick få dröja vid motionärens förslag, på det

Angående tillägg till gällande förordning om försäljning af vin och maltdrycker. (Forts.)

att det skall blifva mig möjligt att sedermera uppdraga en jemförelse mellan detta och utskottets förslag. Motionären föreslår, att all handel med maltdrycker å allmän väg eller plats må vara alldeles förbjuden. Härvid är nödvändigt att komma i håg, att ett köp anses fullbordadt i och med den åtgärd, hvarigenom varan mätes eller räknas samt öfvergår från säljarens hand till köparens. Ett bifall till motionärens förslag skulle sålunda med nödvändighet uti sin tillämpning leda dertill, att det skall vara en hvar förbjudet att från ölbryggeriernas vagnar, så länge de stå på allmän väg, gata eller plats, köpa maltdrycker, men om deremot det hus köparen bebor är så uppfördt, att ölvagnen kan förflyttas in på köparens gård, så möter icke vidare hinder för köpenskapen. För att belysa frågan med ett exempel, vill jag nämna, att t. ex. här i hufvudstaden skall det blifva möjligt för restauratören å hotell Rydberg att från ölutkörarnes vagnar afhemta sitt behof af öl, derför att han eger en gård, dit ölvagnen kan förflyttas från gatan, men deremot omöjligt för restauratören å den vid samma torg belägna operakällaren att tillvägagå på samma beqväma sätt, eftersom den sistnämnde icke förfogar öfver någon gårdsplan, dit han kan hänvisa ölutkörarne för varans afhemtande, hvadan för honom icke finnes annan utväg än att å de olika tillverkningsorterna afhemta sitt behof. Flera exempel skulle kunna anföras för att uppvisa de olägenheter ett bifall till motionärens förslag skulle medföra, hvilket, om det antoges, skulle hvad landsbygden beträffar verka endast derhän, att den mindre nogräknade ölutköraren, som befattar sig med försäljning af öl buteljvis, placerar ölvagnen bredvid i stället för på landsvägen.

Det slut, hvartill utskottet i denna fråga kommit, är till sitt utseende så oskyldigt, att det icke borde gifva anledning till några betänkligheter; också har jag med min reservation egentligen afsett en redaktionsförändring uti detsamma, men vid ett närmare skärskådande af förslagets rätta innebörd hafva sådana anmärkningsvärda förhållanden framträdt, som göra det omöjligt för mig att biträda förslaget. Under det att motionären nöjer sig med att föreslå, att all handel med maltdrycker skall vara förbjuden å allmän väg eller plats, hemställer utskottet, att den öltillverkare eller försäljare, som håller maltdrycker till salu medelst kringföring, och oordningar deraf föranledas, skall efter vederbörandes hörande för alltid eller för viss tid förbjudas dylik försäljning inom en eller flera kommuner, försäljningen må nu bedrifvas från vägen eller icke. För att nu emellertid åskådliggöra, till hvilka orimligheter man skulle komma genom att antaga utskottets förslag, ber jag att få anföra ett exempel, äfven det hemtadt från min hemtrakt. Uti köpingen Örnsköldsvik, hvilken i dessa dagar undfått eller undfår namn och värdighet af stad, finnes icke något bryggeri, men väl ett utmärkt sådant på omkring en half mils afstånd från staden, hvars invånare få sitt behof af öl tillgodosedt genom ölutkörare från bryggeriet. Antag nu att genom ett omåttligt förtärande af öl oordningar uppstått inom staden, förvållade antingen genom vårdslöshet eller försumlighet hos drängen eller genom illvilja hos en till afflyttning uppsagd sådan, så skulle detta ovilkorligen leda derhän, att

Angående tillägg till gällande förordning om försäljning af vin och maltdrycker. (Forts.)

bryggeriegaren förbjudes att för viss tid eller för alltid inom staden sälja öl genom att kringföra detsamma, vare sig från allmänna platser eller från köparens gård. Följden häraf blir den, att, i stället för att stadsborna förut fått sitt behof af öl till sig hemsändt, få de nu, om utskottets förslag antages, resa ut till bryggeriet och der afhemta sitt öl, ett förhållande, som verkar menligt för både köparen och säljaren. Örnsköldsvik är blott ett af de många exempel, som skulle kunna anföras, för att visa till hvilka orimligheter ett bifall till utskottets förslag skulle föranleda.

En öfverblick öfver lagstiftningens utveckling på detta område under de senaste tjugu åren visar tydligen, att Konung och Riksdag ständigt fasthållit den principen att till hvarje förslag lemna bifall endast för så vidt förslaget vore uppburet och omfattadt af det i landet allmänt gängse föreställningssättet. Redan år 1866 uti ingressen till den samma år den 7 december utfärdade förordningen angående handel med vin och maltdrycker heter det, att "Kongl. Maj:t ansett det vara af vigt, att denna angelägenhet sålunda anordnas, att utvägen till försäljning genom bedrifvande af en i och för sig oskadlig rörelse icke inskränkes mer, än som erfordras för tryggande mot dess missbruk och till förekommande, så vidt ske kan, af oordningar." Hvarjemte Riksdagen upprepade gånger i skrifvelser till Kongl. Maj:t yttrat, att den åsigten allt mer och mer gjort sig gällande, att inskränkningar i den enskildes frihet visserligen skulle kunna vidtagas, dock alltid med fäst afseende derpå, att dessa inskränkningar ej finge gå längre, än som vore af behofvet oundgängligen påkalladt. Med iakttagande häraf har sålunda nykterhetsträfvandet och lagstiftningen gått jemsides, stödjande hvarandra och stödda.

Då jag anser, att de öfverklagade missbruken icke antagit den omfattning, som gör den föreslagna förändringen erforderlig, och då ett bifall till motionärens eller utskottets förslag skulle föranleda till sådana missförhållanden, som ingalunda uppvägas af de påräknade fördelarne, anhåller jag, herr talman, att få yrka afslag å så väl utskottets betänkande som den i ämnet väckta motionen.

Herr Andersson från Malmö: Såsom herrarne finna af betänkandet, har jag icke reserverat mig mot utskottets förslag beträffande denna till detsamma återremitterade fråga. Jag har ej velat detta egentligen af två skäl. Man har rätt ofta, då det varit fråga om att skärpa bestämmelserna för utskänkning och försäljning af öl, tillvitat mig, att jag alltjemt motsatt mig nykterhetsvännernas sträfvanden. Jag beslöt derför, i synnerhet som det, som nu föreslås, är af temligen oskyldig natur, att icke inom utskottet motsätta mig förslagets antagande, hvarigenom herrar nykterhetsvänner icke skulle få anledning att säga om mig hvad jag nyss nämnde. Det andra skälet, hvarför jag ej motsatte mig förslaget, var det, att inom flera samhällen finnes en mängd personer som icke äro bryggare, utan s. k. ölaftappare. Desse reqvirera öl på fat från så väl svenska som utländska bryggerier, buteljera ölet samt föra omkring det med sin dragkärra vid hamnarne eller på landsbygden, der ett större antal arbetare äro samlade, och utbjuda

Angående tillägg till gällande förordning om försäljning af vin och maltdrycker. (Forts.)

sin vara. Dessa personers sätt att gå till väga är icke alltid det bästa. För att i någon mån motverka denna sorts ölförsäljning, har jag ej velat motsätta mig utskottets förslag. Jag inser nog, att, om förslaget antages, det skulle kunna göra ett stort ingrepp i bryggeriidkarnes rättigheter, i synnerhet som de icke sjelfva skulle kunna öfvervaka, att icke missbruk beginges. Ty om en bryggare utsänder en dräng med ett qvantum öl, och drängen på landsvägen säljer några flaskor deraf för att förskaffa sig en liten extra inkomst, så skulle i följd af detta stadgande bryggaren kunna gå förlustig rättigheten att drifva sin rörelse inom den kommunen, i fall oordningar häraf föranledes. Detta anser jag vara väl hårdt. Nu är emellertid magten i detta fall lagd i Konungens befallningshafvandes hand, och då denna myndighet väl får antagas vara den mest opartiska, lärer han vid bestämmande af ansvarspåföljden nog tillse, under hvilka omständigheter öfverträdelse af författningen egt rum, och finner då Konungens befallningshafvande, att drängen emot husbondens vilja sålt öl på landsvägen, lärer icke husbonden drabbas af ansvar, om oordningar skett.

Jag vill dock nu hvarken yrka afslag eller bifall till utskottets förslag, utan kammaren må besluta huru den önskar. Jag har så många gånger uppträdt i frågor liknande denna, att jag nu börjat ledsna på dem.

Herr Berg från Eksjö: Jag ber endast att få tillkännagifva, att jag förenar mig med dem, som framstält yrkanden om afslag å utskottets förslag. Jag anser nemligen det föreliggande förslaget lida af så många både materiella och formella brister, att detsamma aldrig kan vinna Riksdagens bifall. Dessa brister hafva blifvit framhållna så väl af herr Billing som af herr Huss, och jag vill påpeka ännu en materiel brist, nemligen att det ligger i uppenbar dager, att, om detta förslag blir lag, kan lagen eluderas eller kringgås på det sätt, att bryggeriegaren endast byter om ölutkörare för hvarje gång, någon oordning inträffar, och kan sedan fortfara med sin rörelse.

Jag biträder som sagdt dem, som yrkat afslag.

Herr Waldenström från Gefle: Herr Billing beklagade de täta ändringsförslag, som i denna fråga åter och åter igen förekomma vid riksdagen det ena året efter det andra. Hvad nu dessa täta ändringsförslag beträffar, torde de bero derpå, att man inser, att de stadganden, som för närvarande äro gällande, icke äro tillfyllestgörande. Och så länge detta är förhållandet, torde förslag alltjemt återkomma om att förändra och förbättra dem. Att behof af förändring här förefinnes, torde vara uppenbart bland annat deraf att, då Kongl. Maj:t från sina befallningshafvande i de olika länen infordrade yttranden öfver 1885 års Riksdags hemställan i förevarande ämne, var det många af dessa befallningshafvande, som uttalade sig i samma rigtning, som Riksdagen i sin skrifvelse hade gjort.

Samme talare sade, att det icke går för sig att endast genom lagstiftningsåtgärder förekomma oordningar eller åstadkomma nykterhet. Ja, detta är en fras, som man jemt får höra, så snart det är fråga

om ändringar i bränvinslagstiftningen eller lagen om ölförsäljning. Jag vet icke, att någon någonsin kommit fram med ett sådant påstående som det, att man endast genom lagstiftningsåtgärder kunde åstadkomma nykterhet eller förhindra oordningar, och så länge ingen kommit fram dermed, är det ett alldeles öfverflödigt besvär, som man gör sig, då man gång på gång söker vederlägga dylika påståenden.

Angående tillägg till gällande förordning om försäljning af vin och maltdrycker. (Forts.)

Samme talare påpekade vidare, hvilka svårigheter ett bifall till utskottets förslag skulle medföra specielt för Stockholm, der all ölförsäljning sker genom utkörning. Jag ber då få nämna, att i nu gällande förordning heter det: "förordningen skall icke heller gälla för Stockholm, utan eger öfverståthållareembetet, med iakttagande deraf, att försäljning till förtäring på stället af" etc. Således är det här alls icke fråga om någon förändring för Stockholm, som ju må få hafva sin särskilda undantagsställning i detta afseende likasom i så många andra, om staden så anser nödvändigt.

Det sades vidare af samme talare, att utrotandet af dessa så litet alkoholhaltiga drycker vore en olycka och skulle endast leda dertill att bränvinssuperiet tilltoge. Det kan ju vara onödigt att tala om sådant, tills den dag kommer, då det blir fråga om att utrota maltdryckerna; men, så vidt jag vet, har icke något sådant förslag här blifvit väckt, och jag förstår då icke, hvarför man skall söka gendrifva förslag, som ingen menniska framstält vare sig vid denna eller vid någon föregående riksdag.

Samme talare sade, att man i början uppmuntrade bryggerihandteringen och ölförsäljningen just för att befordra nykterheten, samt att när frågan då var på tal i riksdagen, så yttrade sig alla till förmån för denna handtering, man hoppades nemligen i ölet finna ett medel att tränga undan bränvinet. Ja, detta vet äfven jag, men erfarenheten har sedan dess visat, att ölhandteringen vållat rätt så stora olägenheter, som bränvinshandeln, och följden häraf har varit, att Riksdagen gång efter annan måst antaga och Kongl. Maj:t sanktionera lagar, som afsett att inskränka handeln med maltdrycker och dermed följande oordningar. Erfarenheten är det ock man bör stödja sig på i en sådan fråga som denna.

I 15 § af nu gällande förordning heter det: "Håller handlande vin eller maltdrycker för afhemtning till salu, och visar sig att genom försäljningen oloflig utskänkning främjas eller oordningar eljest föranledas, eger i stad magistraten och på landet kommunalnämnden att för viss tid eller för alltid förbjuda sådan handlande all vidare försäljning" etc. Det synes vara ganska märkvärdigt, att om en landthandlande genom ölförsäljning vållar oordningar, skall kommunalnämnden kunna ingripa och förbjuda honom att fortsätta med denna försäljning, men om en bryggare eller öltappare vållar sådana, skall kommunalnämnden stå alldeles magtlös gent deremot. Jag tänker mig en kommunalnämnd, som väl håller reda på alla handlande i socknen och hindrar dem att ställa till oordningar; men så kommer en bryggare eller tappare körande med sin öltunna eller sitt öl-lass. Han säljer öl utefter landsvägen till höger och venster, och mot honom står samma kommunalnämnd fullkomligt rådlös. Anse herrarne detta vara rätt?

Angående tillägg till gällande förordning om försäljning af vin och maltdrycker. (Forts.)

Herr Sandwall sade, att här förelåge ett visst försök att förbjuda öltillverkningen. Så vidt jag vet har något sådant försök icke gjorts. När han derför talade om, huru man ville störta denna industri, samt påpekade, huru många millioner kronor, som voro nedlagda i densamma, så var det talet alldeles öfverflödigt, ty här åsyftas icke något annat än att förekomma oordningar, som föranledts af maltdryckernas missbruk. Herr Sandwall menade vidare, att en motion här blifvit väckt, som afsåge att icke mindre qvantitet än 10 liter öl skulle få försäljas, och han utmålade med lifliga ord huru galet det vore att man skulle nödsakas köpa minst 30 halfbuteljer öl, då man ville hafva en enda halfbutelj. Jag vill underrätta herr Sandwall, att någon sådan motion hvarken vid denna eller föregående riksdagar blifvit väckt. Den motion, som han åsyftar, har afsett allenast det, att ingen skulle få sälja maltdrycker i mindre qvantitet än 10 liter, om han icke utverkat sig särskildt tillstånd dertill, eller, med andra ord, att samma stadgande skulle gälla i fråga om utminutering af öl som i fråga om försäljning till förtäring på stället. Ty för denna senare rättighet fordras, att man utverkat särskildt tillstånd. 1885 års Riksdag fann det icke heller vara ändamålsenligt att besluta ett sådant stadgande. Herr Sandwall sade ytterligare, att det förefallit honom besynnerligt, att jag väckt förevarande motion, när jag förra året varit med om att tillstyrka införsel af spanska viner, som hålla ända till 21 % alkohol. Jag var med om en förlängning af spanska handelstraktaten, och om herr Sandwall vill anse detta liktydigt med att vilja befordra import och förtärande af starka viner, så står det honom fritt. Herr Sandvall påstod också, att om man antoge det föreliggande förslaget, så skulle, i händelse en dräng hos en bryggare utan dennes vetskap, ja, af elakhet mot denne gjorde sig skyldig till oloflig ölförsäljning, bryggaren kunna blifva förbjuden att fortfara med sin handtering. Jag tror icke, att man behöfver frukta något sådant. Det heter nemligen i utkottets hemställan, att Konungens befallningshafvande skall, innan han dömer, höra så väl den, hvars rätt är i fråga, som ock magistraten eller kommunalnämnden.

Denna föregående undersökning skall då alltid ådagalägga, huru vida drängen eller bryggaren sjelf varit vållande till oordningarna. Och det säger sig sjelft, att om det visar sig, att drängen varit den skyldige, och magistraten eller kommunalnämnden upplyser Konungens befallningshafvande derom, så skall Konungens befallningshafvande, om han har sundt förnuft — och det måste man väl förutsätta hos en Konungens befallningshafvande — icke under sådana förhållanden låta bryggaren plikta för hvad hans dräng begått. Det vore i allmänhet ganska vanskligt att hafva drängar, om husbonden skulle stå i ansvar för alla de oordningar, som drängarne kunde vålla.

Här har anförts ett yttrande af professor Wallis om Amerika. Herr Wallis i all ära, men icke sätter jag mycket förtroende till hans omdöme i detta hänseende. Då sätter jag större förtroende till de omdömen, som uttalats i amerikanska tidningar, hvilka jag läst under flera år. Och jag vill särskildt omnämna en notis, som jag för några veckor sedan i en sådan tidning läste. Der omtalades, att, sedan krogar

och ölförsäljningsställen blifvit stängda i Iowa, hade 55 statsfängelser blifvit tomma. Det har äfven sagts, att de oordningar, som skyldes på ölförsäljningen, vållades af det dåliga sällskap, som ölet kommit i, nemligen vinet. Jag tror icke att detta är rigtigt, ty i sjelfva verket torde erfarenheten hafva visat, att ölförsäljningen, sådan den bedrifves, vållat mycket större oordningar än vinförsäljningen.

Angående tillägg till gällande förordning om försäljning af vin och maltdrycker. (Forts.)

Jag skulle helst se, att det förslag, som jag framstält i min motion, blefve af kammaren antaget, men då Första Kammaren redan antagit det beslut, som utskottet nu tillstyrkt Andra Kammaren att biträda, så vill äfven jag yrka bifall till detsamma.

Häruti instämde herrar *Nydahl, Carlsson* i Nysäter, *Sundström, Wretlind, Bratt, Olson* i Stensdalen, *Bruse, Pehrsson* i Önnerud, *Andersson* i Hasselbol, *Andersson* i Upsal, *Lundström, Andersson* i Baggböle, *Jönsson* i Mårarp och *Larsson* i Berga.

Vidare yttrade:

Herr Billing: Jag vill med anledning af herr Waldenströms yttrande, att 1885 års förordning icke gälde för Stockholm, endast nämna ett par ord. Det heter i denna förordning: "Förordningen skall icke heller gälla för Stockholm, utan eger öfverståthållareembetet, med iakttagande deraf, att försäljning till förtäring på stället af icke spirituösa drycker, om hvilka i denna förordning är fråga, må i hufvudstaden idkas endast efter dertill erhållet tillstånd, i öfrigt, med ledning af grunderna för denna förordning, meddela de närmare bestämmelser i ämnet, som kunna anses erforderliga." När nu utskottet i sitt förslag icke på något sätt undantagit Stockholm, såsom en plats, för hvilken de af utskottet ifrågasatta bestämmelser icke borde gälla, och öfverståthållareembetet med ledning af den ifrågavarande förordningens innehåll måste meddela bestämmelser, kan ju icke öfverståthållareembetet, efter vanligt sätt att tolka lag, underlåta att i bestämmelserna för Stockholm intaga något, som motsvarar hvad som här är föreslaget. Detta är i min tanke också ett skäl, hvarför förslaget, sådant det föreligger, icke bör bifallas.

Herr Jonsson i Hof: Så vidt jag kunnat uppfatta hvad som här å ömse sidor framhållits, synas skälen för afslag vara öfvervägande dem, som eljest må tala för bifall till förslaget. Ty om man genom ett stadgande i det föreslagna syftet förnärmar åtskilliga bestående rättigheter, som eljest utan skada kunna fritt utöfvas, då måste det anses för ett underordnadt intresse, om i enstaka fall i vårt land en och annan oordning förekommer med nu gällande bestämmelser. Jag ber äfven att få fästa uppmärksamhet vid, att ölets styrka, som ju är af stor betydelse i fråga om åstadkommande af rus, år efter år minskats, och jag antager, att detta förhållande kommer att fortgå. Det tyska ölet är såsom bekant mycket svagare än det svenska, och våra bryggerier hafva på flera håll sökt i detta fall likna de tyska bryggerierna. Och om det fortgår i denna rigtning, tror jag faran af den

Angående tillägg till gällande förordning om försäljning af vin och maltdrycker. (Forts.)

fria försäljningen af denna vara blifva allt mindre och mindre, och att således dessa oordningar till slut skola, då man på detta sätt kommit in i den rätta formen för missbruks förhindrande, upphöra af sig sjelfva. Jag yrkar, såsom jag redan sagt, afslag å utskottets hemställan.

Herr Jonsson i Myre: Herr talman! Den förste talaren hade icke funnit motiveringen för utskottets hemställan tillfredsställande. Då utskottet i sitt förra betänkande motiverat detsamma i öfverensstämmelse med sitt då fattade beslut, och detta betänkande blef återremitteradt samtidigt dermed, att protokollsutdrag från Första Kammaren, innehållande att denna kammare godkänt dess tillfälliga utskotts utlåtande öfver en af herr Ölander i samma ämne väckt motion, äfven remitterades till utskottet, af enahanda innehåll, som utskottet nu föreslagit med en obetydlig redaktionsförändring, och då utskottet således i hufvudsak antog Första Kammarens utskotts förslag, gillades äfven motiveringen för detta förslag, hvadan utskottets majoritet fann någon vidare motivering än den anförda icke böra ifrågakomma.

Jag tror, att kammaren bör noga taga denna sak i behjertande, då ju kändt är, att oerhörda oordningar på många ställen uppstå af den slags ölförsäljning, hvarom här är fråga. Det föreliggande förslaget torde tillika vara det enda, som nu kan genomföras, då Första Kammaren redan antagit ett likartadt förslag. Jag hade helst varit med om att antaga utskottets förslag om förbud för sådan försäljning å allmän väg eller plats, hvilket förslag varit enklare att genomföra, men då man icke kan påräkna, att Första Kammaren ändrar sitt fattade beslut, anser jag, att man bör antaga detta förslag, som är öfverensstämmande med Första Kammarens beslut. I 22 § 1 mom. af nu gällande förordning angående försäljning af vin och maltdrycker af den 24 oktober 1885 stadgas bland annat: "Denna förordning har icke tillämpning på gästgifvare vid dem i sådan egenskap tillkommande försäljningsrätt och ej heller i allmänhet på dem, som utomhus i ringa omfattning, vare sig medelst kringbärande eller från bord eller eljest idka försäljning af maltdrycker eller öfriga i 8 § omförmälda icke spirituösa drycker." Jag föreställer mig, att betydelsen i detta stadgande uti orden: "utom hus eller eljest idka försäljning af maltdrycker eller öfriga i § 8 omförmälda icke spirituösa drycker", skulle, då förordningen icke eger tillämpning i dessa fall, nemligen utom hus och eljest, gifva fullt stöd för ölutkörare och andra, som handla utomhus, att blifva oåtkomliga för lagen. Det är ju "utkörning", som sker från deras å vägar stående lass. Och då så väl försäljningen som afhemtningen från säljarnes åkdon på allmänna vägar sker "utom hus", kunna de på grund af nämnda lagstadganden icke till ansvar fällas.

Då nu fråga är om att söka stäfja dylik försäljning, der den leder till oordningar, tror jag frågan hafva kommit i det skede, att kammaren i likhet med Första Kammaren bör bifalla hvad utskottet här föreslagit.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Angående tillägg till gällande förordning om försäljning af vin och maltdrycker. (Forts.)

Herr Sandwall: Jag skall blott yttra några ord.

Herr Waldenström nämnde, att det icke var meningen att i denna lag inbegripa äfven Stockholm. Jag kan dock icke fatta, huru Stockholm, derför att det är en stor stad, skulle i detta afseende kunna få en undantagslagstiftning för sig. För min del anser jag, att den lag, som stiftas, skall gälla lika för hela landet.

Herr Waldenström sade också, att det icke var meningen att hindra tillverkningen af öl. Men det måtte väl blifva åtminstone ett indirekt hinder för tillverkningen, då man hindrar försäljningen och för densamma lägger sådana svårigheter, som på många ställen skulle verka såsom förbud. Hvilket trassel en bryggare härigenom skulle kunna råka ut för är lätt att tänka sig. Jag antager t. ex. att två eller flere bryggare bo på en och samma plats. Om den ene hade en dålig karakter och ville skada sin konkurrent eller sina konkurrenter, behöfde han blott förleda hans eller deras ölutkörare att sälja öl på en öppen plats, och konkurrenten vore med detsamma på fall och kunde förbjudas för all framtid sälja öl på denna ort, och detta kunde således ske öfver hela hans försäljningsområde. Den här föreslagna åtgärden är derför enligt min åsigt så farlig, att jag hoppas och tror, att kammaren ej kan gå in på densamma. Jag har i dag läst i en tidning, huru svagdrickat nu kommit i ropet genom en dom af högsta domstolen, enligt hvilken en person blifvit ådömd böter, derför att han sålt svagdricka, och ett prejudikat är således gifvet i detta afseende. Detta är konseqvensen af lagstiftning i den väg hatarne till maltdrycker önska gå. Den tidning, som jag nyss åberopade, säger härom: "Högsta domstolen har enhälligt förklarat, att svagdricka är hänförligt till maltdrycker, hvarför samma formaliteter behöfva iakttagas för att få sälja sådant som för att få sälja öl.

Härmed är gifvet ett mindre behagligt prejudikat mot de tusentals personer i landsbygden, som brygga svagdricka till afsalu, i tanke att dertill icke behöfves särskildt tillstånd.

Således åter ett bevis på statens förmynderskap i vårt land."

Jag har icke något vidare att tillägga, utan ber blott att fortfarande få yrka afslag å så väl motionerna som å utskottets hemställan.

Herr Widström: Jag skall icke länge upptaga tiden.

Jag vill blott säga, att om det vore fråga om att fastställa en lagtext, som skulle ända till efterrättelse, jag skulle tillerkänna mycket stor vigt och betydelse åt de erinringar, som framstälts i afseende å lydelsen af utskottets förslag. Nu går emellertid utskottets förslag blott ut derpå att till Kongl. Maj:t aflåta en skrifvelse med begäran om ändring i lagstiftningen i det syfte, som i förslaget uppgifves. Vid sådant förhållande tror jag icke, att det ligger så väsentlig vigt på stiliseringen och formuleringen af detta förslag. Kongl. Maj:t har med afseende å denna framställning tillräcklig ledning för sitt beslut i de afgifna motionerna, i utskottets motivering och i den behandling, som frågan här erhållit. Af sådan anledning fäster jag för min del icke synnerligt afseende vid de nyss gjorda erinringarna.

Deremot synes det vara temligen allmänt erkändt här inom kammaren,

Angående tillägg till gällande förordning om försäljning af vin och maltdrycker. (Forts.)

att, derest oordningar uppkomma på grund af sådan försäljning, som här hufvudsakligen afses, det vore önskvärdt att kunna afstyra sådana. Då nu Första Kammaren redan antagit detta förslag, åtminstone i alla hufvudsakliga delar — blott med uteslutande af ordet försäljare, som här tillagts — vill jag på den grund jag nyss antydde samt på det saken icke må förfalla och det derigenom skulle se ut, som om Riksdagen icke skulle vilja vidtaga någon åtgärd i det syfte motionärerna föreslagit, hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr *Pålsson* instämde häruti.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels att kammaren, med afslag å nämnda hemställan, måtte biträda första kammarens i ämnet fattade beslut, dels slutligen afslag å så väl utskottets hemställan som öfriga i ämnet väckta förslag. Herr talmannen upptog till proposition i nu nämnda ordning dessa yrkanden, af hvilka det, som afsåg instämmande i första kammarens beslut, förklarades hafva flertalets röster för sig. Votering blef emellertid begärd och företogs, sedan till kontraproposition antagits yrkandet om afslag, enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å kammarens andra tillfälliga utskotts hemställan i utlåtandet n:o 4 (i samlingen n:o 24), biträder Första Kammarens i ämnet fattade beslut, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren afslagit så väl utskottets nämnda hemställan som öfriga i ämnet väckta förslag.

Sammanräkningen af rösterna visade 83 ja, men 105 nej; och hade kammaren alltså fattat sitt beslut i enlighet med nej-propositionens innehåll.

Angående ändring i fråga om universitetens disciplinära myndighet.

§ 13.

Föredrogs Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 9 (i samlingen n:o 25), rörande ifrågasatta förändringar i den universiteten tillkommande disciplinära myndighet öfver de studerande.

I en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 173, hade herr *A. Gumœlius* uti ifrågavarande afseende föreslagit, "att Riksdagen måtte besluta aflåtandet af en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att de dels i universitetens statuter befintliga, dels genom särskilda kongl. bref och förordningar meddelade så kallade disciplinära stadganden beträffande de studerande vid rikets universitet måtte ändras

Angående ändring i fråga om universitetens disciplinära myndighet. (Forts.)

derhän, att, utom tydliga och bestämda föreskrifter rörande den genom nationerna och stipendiernas inspektorer utöfvade kontroll öfver de studerandes uppförande och studier, endast sådana bestämmelser der inrymmas, som äro nödiga för upprätthållande af akademiska påbud och ordningsregler, hvilka afse undervisningen och hvad dertill hörer, så att åt studenterna beredes likställighet med svenska medborgare i allmänhet och särskildt med öfrige jemnårige och i motsvarande ställning befintliga lärjungar i riket."

Utskottet hemstälde emellertid, att motionen icke måtte till någon åtgärd föranleda.

I en vid utlåtandet fogad reservation yrkade deremot herr *G. Elowson*, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t taga i öfvervägande, huru vida icke de uti § 3 af kongl. förordningen angående upphörande af universitetens domsrätt den 2 april 1852 förekommande orden: "dock att studerande ej må för brott, begånget i universitetsstaden eller inom en mil deromkring, tilltalas vid domstol, innan saken blifvit dit utaf vederbörande konsistorium öfverlemnad" må kunna utgå.

Herr Gumælius erhöll ordet och yttrade: Det har mer än en gång, såsom herrarne nog erinra sig, blifvit taget till denna kammares protokoll, att vi här i landet äro i åtnjutande af full likhet inför lagen. Ett sådant yttrande innebär ju en öfverdrift, då en fullständig likhet inför lagen är något, som man väl kan sträfva efter, men som ej ens låter tänka sig kunna fullt genomföras, huru noga man än må söka afväga straffbestämmelser och dylikt. Men man bör åtminstone sträfva till detta mål, och det gör man exempelvis derigenom att man, der sådant kan ske, afskaffar de undantagslagar, som ännu finnas qvar. De allra flesta undantagslagar i vårt land hafva ju efter hand försvunnit, särskildt sådana, som afsett att skydda olika yrken, olika kaster eller stånd, olika skrån. En af de få qvarlefvorna från en sådan der privilegierad lagstiftningstid är väl lagstiftningen om den akademiska domsrätten. Denna lagstiftning innefattar å ena sidan en fördel för de studerande vid akademierna, nemligen den, att de icke behöfva — i första hand åtminstone — vara underkastade lika behandling som andra svenska medborgare för lika beskaffade brott, som af dem äro begångna. Å andra sidan innefattar den också en olägenhet till uppvägande af den förra fördelen. Man kan nemligen straffa dessa unge män annorlunda än andre, och för saker, som äro alldeles ostraffliga samt kanske till och med rent af i vissa fall berömliga, då de begås af andra personer. Man har haft exempel på att den akademiska domsrätten användts i båda rigtningarna.

Jag tillåter mig, herr talman, uttala den mening, att den akademiska domsrätten, som nog torde ha haft sin tid af befogenhet, numera icke är tidsenlig, ej ens i den mildare form, i hvilken den nu qvarstår. Vi se af de handlingar, som utskottet haft den artigheten att låta aftrycka i sitt utlåtande, huru den akademiska domsrätten under de senare århundradena varit formulerad. Man skulle visserligen kunna antaga, att efter 1852 års stadga de äldre bestämmelserna i detta

Angående ändring i fråga om universitetens disciplinära myndighet. (Forts.)

hänseende fallit bort. Men man finner af utskottets redogörelse och af bekanta akademiska domslut, att så icke anses vara förhållandet, och att, när man funnit 1852 års stadga icke räcka till för vissa syften, man gått tillbaka till 1750 års stadga. Man har icke gått ända till 1600-talets stadga; den har man då ändtligen ansett vara antiqverad. 1750 års stadga var rigtad emot ostyriga sinnens "onda kynne", som kunde bringa "hela academiæ-verket uti vanheder, oreda och ändtelig undergång" såsom det heter, och emot "hvarjehanda oljud och andras förolämpande, såsom isynnerhet med skjutande och skriande på gatorna, slagsmål emellan de studerande sjelfva eller emellan dem och andra utom akademistaten, jemte annat dylikt som rörer den akademiska disciplinen samt skadar en rätt ordning och en ärbar lefnad". I 1852 års stadga uppräknas äfven, såsom herrarne af betänkandet finna, åtskilliga temligen likartade, ehuru mindre drastiskt uttryckta anledningar att använda den akademiska domsrätten. Ar 1750 likasom 1693, hvilket år den föregående stadgan utkom, var det naturligtvis alldeles nödvändigt att hafva sådana bestämmelser, då, på samma gång som vid akademierna fans mycken lärdom, äfven fans mycken råhet i seder, och kanske det icke var så ovanligt att dessa båda egenskaper voro förenade hos samma person. Samhällsförhållandena voro då helt annorlunda utvecklade än nu. Det fans den tiden icke såsom nu en ordnad polis, utan det fordrades andra anordningar för samhällets skyddande. Dessa stadganden hade äfven ett annat syfte, nemligen att dermed befordra ett skyndsammare afgörande af de mål, som fölle under den akademiska domsrätten. Nu hafva emellertid förhållandena ändrat sig derhän, att den akademiska domsrättens tillämpning verkar icke blott icke till skyndsamt afgörande, utan ofta till omgång och tidsutdrägt samt derhos till olikhet inför lagen, såsom strafflöshet eller relativ sådan, der lagen för andra medborgare fordrar straff, samt öfverdrifven stränghet, der denna kanske mindre är på sin plats.

Jag skulle, herr talman, vilja anföra ett och annat till belysande af ämnet från olika sidor. Kanske jag senare får göra det, om jag, under en möjligen vidlyftigare diskussion, dertill finner anledning och har förmåga. Den fysiska förmågan sviker mig för närvarande, då jag varit sjuk några dagar. Men jag ber likväl, medan jag har ordet, att få säga åtminstone några ord för att något bättre angifva ett af syftena med min motion, än som kan finnas af det knapphändiga referatet i utskottets betänkande.

Jag afser bland annat sådant, som förr ofta plägade förekomma och som man kallade "torggurgel" — oväsen utanför sjelfva poliskontoret. Dessa hafva väl nu mestadels försvunnit. De tolererades i de flesta fall, men understundom gingo de alldeles för långt och kunde då möjligtvis föranleda något ingripande från myndigheternas sida. Mindre gatuoväsen förekommer naturligtvis fortfarande likasom andras förfördelande i ord och handling, hvarvid den nu förstärkta polisen relativt oftare än förr ingriper. När nu ett sådant mål förekommer, skulle det naturligtvis, om icke de akademiska diciplinstadgarne funnes, behandlas på det sätt, att den person, som brutit emot samhälls-

Angående ändring i fråga om universitetens disciplinära myndighet. (Forts.)

ordningen, anhölles och infördes på vederbörligt polisvaktkontor, derefter instämdes eller finge "skrifva på" såsom det heter, allt i likhet med en annan menniska. Nu är ställningen deremot den, åtminstone i den ena universitetsstaden, att i enlighet med stadgans föreskrifter den, som förgått sig, väl kan tagas om hand af polisen, men sedermera hänvisas saken till rektor, i fall polisen anser det löna sig; och får saken eljest förfalla. Anser rektor saken kunna af honom afgöras, så gifver han den skyldige en varning, och han får gå. Allmänna lagen fordrar för brottet ett straff, större eller mindre, men rektor dömer icke till sådant straff. Nu kan rektor också anse brottet vara af svårare art. Då går saken till akademiska konsistorium — det mindre — och då blir frågan, om förbrytelsen skall falla under den akademiska domsrätten eller gå till allmän domstol. Om saken anses falla under den akademiska domsrätten, blir ofta nog allenast en varning följden, och äfven då slipper vederbörande ifrån allt annat straff. Ibland säger nu konsistorium: nej, detta är en allvarlig sak, och det kanske för hvad man kan tycka vara litet nog. Saken hänvisas emellertid i så fall till vederbörande rådstufvurätt och företages der till behandling. Der hade den i de flesta fall varit afgjord på några minuter. Den har likväl nu sysselsatt polisen, rektor och akademiska consistorium minus, innan den kommer till den behandling, som saken genast fått, om det gält en vanlig medborgare. Och sådan är då den skyndsamhet, som man velat vinna, att saken fått gå igenom flere instanser i stället för en enda. Konsistorium kan sålunda visa stränghet i småsaker, men också mildhet, der sådan synes opåkallad. Jag vill nämna ett annat exempel på gatuoväsen af svårare art, hvilket faller mig i minnet. En arbetare — en typograf — gick ute en afton i snöväder och råkade ut för ett par studenter, som, förmodligen i lyftad sinnesstämning, kastade snöboll på honom. Jag antar, att han gaf dem några ohöfligheter igen; han borde naturligtvis i stället hafva sprungit. Men den ene studenten tryckte honom derpå emot en vägg, och den andre kom till och tryckte ned honom emot marken, och det med sådan fart, att han, såsom det heter i protokollet, fick en skada "på venstra vadbenet". Skadan är icke närmare angifven, men man kan finna att den icke var allt för obetydlig, då det står omtaladt, att mannen måste föras till akademiska sjukhuset, och att kostnaden för hans vårdande derstädes uppgick till 50 kronor. Våldet skedde i december, och den 17 januari året derpå var han, såsom protokollet säger, ännu hindrad af "opasslighet" att tillstädeskomma. Under tiden hade dessa studenter blifvit förekallade hos rektor. Den, som hade tryckt ned honom och ansågs hafva åstadkommit skada, erkände det, och så blef det fråga om huru saken skulle behandlas. Rektor hänvisade densamma till akademiska konsistoriet. Den skyndsamhet, som genom frågans behandling inför konsistorium skulle hafva varit afsedd att vinnas, ansåg man sig icke den gången böra hålla på. Man beslöt att skjuta upp målet för att höra, om den sjuke hade några ytterligare ersättningsanspråk. Mot det uppskofvet yttrade sig åtminstone rektor. När frågan kom igen, ingick underrättelse, att den fortfarande sjuke karlen önskade ersättning

Angående ändring i fråga om universitetens disciplinära myndighet. (Forts.)

— och ersättning hade äfven i någon grad blifvit honom lemnad — och då blef det fråga om huru vida saken kunde falla under konsistoriets disciplinära myndighet. Rektor säger att detta kan icke komma att rubriceras under de akademiska disciplinärmålen. Men konsistorium öfverröstar honom och beslutar att detta skulle vara ett disciplinärmål och icke öfverlemnas till den allmänna rättvisan. Så kom målet före ett par gånger ytterligare. När det kom före den 17 januari — jag erinrar mig icke nu, hvilken dag i december benskadan åsamkades, men vid pass en månad synes hafva förflutit emellan de dagarne — så hade mannen ingifvit en skrifvelse med anhållan, att, som han icke kunde infinna sig, målet måtte uppskjutas, till dess han kunde komma tillstädes. Stadens polismästare, som af någon anledning den dagen skaffat sig tillträde till konsistorii förhandlingar, framstälde den önskan — hvilken finnes intagen i protokollet för hans räkning — att ett sådant uppskof måtte beviljas. Han sökte bereda en förmån för den sjukes räkning på det sättet. Deremot beslöt konsistorium att företaga saken genast, och skälet, mine herrar, det är rätt egendomligt, var det att den, som hade tillfogat typografen en så svår skada, begärde få saken afgjord genast, derför att han, skadegöraren, i början af nästa månad skulle prestvigas och derför ansåg sig icke hafva tid att vänta på utslaget. Det var olika meningar i konsistorium om huru domen skulle falla. Domen föll emellertid så, att i fråga om ersättningen skulle tvisten få bero på stämning till domstol. Frågan om ansvarspåföljden fick deremot icke gå till domstol, utan den hade konsistorium förbehållit sig. Slutligen dömde konsistorium personen till föreställning och varning samt att under ett år icke få söka något akademiskt stipendium. Det var 5 utaf 7, som hade biträdt den mening, som innehölls i domen, 2 hade varit af skiljaktig mening. Skälet för den ene af dessa 2 var, att, då den skyldige skulle i dagarne flytta ifrån Upsala, det ej vore skäl att döma honom till förlust af rätten att söka akademiskt stipendium efter sin bortresa från Upsala; och den andre, en teolog, ansåg att just skadegörarens blifvande embetes beskaffenhet kunde föranleda till att han borde hafva någon betänketid och att han derför borde relegeras på ½ år. — Herrarne torde finna, att ingen domstol i verlden skulle kunnat välja en sådan straffpåföljd som genom denna dom blef åsatt. Det var endast under den akademiska domsrättens egid som en sådan dom var möjlig.

Jag skulle kunna anföra flera exempel, men det kan vara tillräckligt att hafva detta såsom prof på hvart den akademiska domsrätten kan föra och hvartill den i vår tid kan begagnas.

Det tyckes, som om utskottet icke trott, att den kunde begagnas till något annat än uppehållande af flit och ordentlighet bland studenterna. Utskottet hade annars icke yttrat sig så som det gjort i sitt betänkande. De straffpåföljder, som den akademiska domsrätten innehåller, äro först och främst "föreställning och varning samt skiljande från universitetet för en, högst två terminer", hvilka straff kunna påläggas af rektor, och sedan, när saken går till akademiska konsistoriet, kan domen blifva "föreställning och varning; föreställning och varning *jemte förlust af akademiskt stipendium* eller annan sådan förmån för

Angående ändring i fråga om universitetens disciplinära myndighet. (Forts.)

viss tid eller för alltid, eller jemte förklarande af obehörighet framdeles för viss tid eller för alltid att af sådan förmån komma i åtnjutande; skiljande från universitetet för viss tid af minst ett halft år, högst två år; skiljande från universitetet för alltid.“ Nu är det olyckligt att utskottet i sin recit refererar detta så, att universitetsmyndigheterna ega rätt att meddela varning och föreställning och i svårare fall skilja den felande från universitetet, och att utskottet glömt af hvad som här är en ömtålig punkt, nemligen förlusten af stipendium. Utskottet har nog gjort den uteslutningen af förbiseende; men jag fasthåller dervid, derför att man sett exempel på, att personer blifvit för uttalade åsigter af konsistorium dömda till förlust af stipendier, och att stipendier, som frändömts sådana personer, blifvit gifna åt andre, som gifvit garanti för åsigter som vederbörande tycka om. Det är en betänklig sak, om man med utsigt om stipendiers erhållande eller förlusten deraf söker inverka på andras öfvertygelse, och utslag, som gå i den rigtningen, måste vara egnade att förvilla ungdomens rättsmedvetande, att förvrida dess karakter och ställa den i en skef ställning till lifvet. Det är, säger jag, ännu en gång olyckligt, att stipendiers förlust kan begagnas såsom ett medel till att verka på öfvertygelser.

Utskottet säger vidare, att “dylika föreskrifter finnas vid öfriga allmänna läroanstalter i vårt land“, ehuru möjligen icke vid karolinska institutet. Med “allmänna läroanstalter“ måtte väl icke utskottet mena de allmänna läroverken och folkskolorna. Dem har motionären aldrig åsyftat; utan motionen har åsyftat sådana läroanstalter, som i någon mån kunna likställas med universiteten, t. ex. — utom karolinska institutet — äfven musikaliska akademien, fria konsternas akademi, tekniska högskolan o. s. v. Jag undrar om utskottet verkligen är i tillfälle att uppgifva, att på de ställena förefinnas bestämmelser, som motsvara dessa stadganden i fråga om akademiska domsrätten. Det är vidare en annan sak, som jag måste fästa mig vid i utskottets referat, medan jag har betänkandet i händerna. Utskottet säger: “Emot den studenterna tillkommande förmån, att mindre förseelser af den natur, att straff enligt allmän lag derpå kunde följa, må kunna försonas med disciplinärt straff, *der målsegare dermed åtnöjer sig*, kunna visserligen mera befogade anmärkningar göras.“ De der orden “der målsegare dermed åtnöjer sig“, vet jag icke hvarifrån utskottet fått. Väl står det i stadgarne i fråga om *rektors* rätt att ålägga straffbestämmelser att, om icke målseganden nöjes, då skall saken hänvisas till konsistorium. Men det står ingenting om det fallet att målsegaren icke skulle nöjas med domen, när den blifvit fäld af det mindre konsistoriet. Den der typografen hade nog ingen rätt att vidare mot den person, som konsistorium tagit under sitt hägn, yrka annat ansvar än på ersättning. Det var så temligen likgiltigt, om han nöjdes med domen eller icke. Det akademiska konsistoriet är en myndighet, som står mycket högre än vanliga borgerliga förhållanden.

Jag kan således icke för min del vara belåten med utskottets afstyrkande af min motion. Jag skall deremot vara tacksam och nöjd med, om kammaren ville antaga den reservation, som är vid betänkandet afgifven af herr Elowson. Han föreslår “att Riksdagen måtte i

Angående ändring i fråga om universitetens disciplinära myndighet. (Forts.)

skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t taga i öfvervägande, huru vida icke de uti § 3 af kongl. förordningen angående upphörande af universitetens domsrätt den 2 april 1852 förekommande orden: "dock att studerande ej må för brott begånget i universitetsstaden eller inom en mil deromkring tilltalas vid domstol, innan saken blifvit dit utaf vederbörande konsistorium öfverlemnad" må kunna utgå." Då finge man åtminstone i de allra flesta fall bort anledningen till de invändningar, som göras mot de nuvarande bestämmelserna, och jag kan icke för min del förstå, huru någon i vår tid skall vilja motsätta sig att studenterna i detta fall blefve likstälda med andra medborgare, och rättvisan äfven i afseende på studenter finge gå sin gilla gång.

Jag har låtit mig berättas, att i universitetsstäderna finnas vid sidan af den akademiska domsrätten genvägar, så att man icke behöfver besvära de akademiska myndigheterna med småmål. Atminstone i den södra universitetsstaden lär en sådan genväg vara funnen och begagnad i reservationens syfte. Jag kan för min del instämma i reservationen på sådan grund, att ehuru den visst icke principielt tillfredsställer mig till fullo, så äro dels de fall, der den sida af den akademiska domsrätten tillämpas, hvilken jag anser vara nästan vigtigare än den som innefattas i denna reservation, jemförelsevis fåtaliga, och dels är jag förvissad att, om frågan blott kommer i någon mån på tal, de akademiska myndigheterna sjelfva skola finna sig manade att i sin mån runda af och begränsa den paragraf, der denna deras domsrätt finnes stadgad. Jag är öfvertygad att de akademiska myndigheterna skola till följd af sin egen erfarenhet vilja jemka på ett och annat i denna undantagslagstiftning, och af akademiernas kansler har man derpå svart på hvitt i de handlingar, som blifvit för allmänheten tillgängliga. Efter de tydliga uttalanden, som han dervid gjort, är jag förvissad att han nog sjelf torde komma att förorda en reform. Han har nemligen yttrat sig mycket tydligt, då han i ett embetsutlåtande, som han afgaf till Kongl. Maj:t under förliden höst, undrande framstälde den frågan, "huru långt en patriarkalisk myndighet i vår tid lämpligen kan sträckas öfver bildade män af mogen ålder". Han yttrade detta i afseende på ett celebert mål, som då var före. Han lade äfven till, att när majoriteten inom det mindre akademiska konsistoriet fattat ett beslut, ansåg han konsistoriet "svårligen kunna umbära det stöd af högre myndighet", att dess "beslut icke underkännas, om (tillägger kanslern) de hållits inom lagens gränser och icke innebära något magtmissbruk". — I detta fall hade det mindre akademiska konsistoriet fattat sitt beslut med fyra röster mot tre och med rektor i minoriteten; det var alltså i alla fall majoritet, om ock blott en enda rösts öfvervigt, men den lilla öfvervigten var nog för att påräkna högre myndighets stöd. Jag kan tillägga att detta år, jag tror under denna riksdag, har kansleren, med anledning af ett annat beslut, som mindre akademiska konsistoriet fattat i en till en viss grad beslägtad fråga, der också 4 stodo mot 3 och rektor äfven var i minoriteten, ansett sig icke kunna fastställa hvad det akademiska konsistoriet beslutit. Utan allt tvifvel hade ändock konsistorium der-

vid hållit sig inom lagens gränser, men förmodligen fann kansleren det den gången vara magtmissbruk och resolverade i rak strid med konsistoriets beslut, oaktadt det, såsom man ser, var fattadt af en otvifvelaktig, om ock liten majoritet.

Angående ändring i fråga om universitetens disciplinära myndighet. (Forts.)

Mine herrar, mitt anförande har icke på något sätt varit hvad jag önskade och sådant denna sak kräfver. Jag är mycket ledsen deröfver, men hoppas, att detta icke skall läggas saken till last, och jag hemställer till kammaren, att den måtte åtminstone visa så mycket tillmötesgående mot hvad jag tror vara rigtigt och rättvist, att den måtte gifva reservationen sitt understöd.

Vidare anförde:

Herr Elowson: Riksdagens uppmärksamhet har genom tvenne lika lydande motioner i båda kamrarne blifvit rigtad på den särskilda lagstiftning, som gäller för de studerande vid rikets universitet. Beträffande denna lagstiftning vidtogos år 1852 åtgärder och förändringar af ingripande betydelse. Före nämnda år hade nemligen universiteten icke blott en disciplinär myndighet utan äfven en vidsträckt lagbestämd domsrätt öfver den studerande ungdomen. Grunden till den disciplinära myndigheten torde ega sin giltighet oberoende af särskilda tiders vexlande åskådningssätt. Icke så i fråga om domsrätten. Grunden till den akademiska domsrätten finner man ej annorlunda än på historisk väg. Densamma leder sitt ursprung från medeltidens feodalväsende, med hvilket den ock står i närmaste sammanhang. Att en dylik domsrätt öfver de akademiska medborgarne blifvit anförtrodd åt universitetsmyndigheternas handhafvande är i full samklang med medeltidens åskådnings- och föreställningssätt.

Genom en kongl. förordning 1852 blef universitetens domsrätt till sin väsentligaste del upphäfd, och genom en annan förordning af samma år fastställdes i öfverensstämmelse härmed vissa bestämmelser angående den disciplinära myndighetens handhafvande. Då förut den akademiska domsrätten omfattat så väl utsökningsmål, hvilka upptogos och afgjordes af universitetets rektor, som ock tvistemål, brottmål och jemväl andra domareärenden, hvilkas handläggning tillhörde konsistorium, så bestämdes genom nyssnämnda förordning, att utsökningsmål skulle anhängiggöras i sådan ordning, som vore af allmän lag stadgad, samt i afseende på öfriga här nämnda mål, att de skulle till allmän domstol öfverflyttas. Men en del af den akademiska domsrätten blef dock qvar, derigenom att universitetsmyndigheterna erhöllo befogenhet att afgöra, huru vida student, som begått brott, finge derför vid allmän domstol åtalas eller ej.

Motionären inom denna kammare har till skärskådning och granskning upptagit icke mindre den bestämmelse, hvarigenom en begränsning af den allmänna lagens tillämpning på ungdomen vid våra universitet blifvit medgifven, utan äfven de föreskrifter, genom hvilka universitetsmyndigheterna fått sig uppdraget att öfvervaka samma ungdoms flit, studier och uppförande.

Beträffande sistnämnda föreskrifter, som innehållas i de för uni-

Angående ändring i fråga om universitetens disciplinära myndighet. (Forts.)

versiteten gällande statuterna, finner jag dem visserligen icke i allt tillfredsställande, men det oaktadt vill jag icke för närvarande medverka till åstadkommande af en skrifvelse till Kongl. Maj:t i syfte att utverka en ändring af dessa stadgar i den af motionären angifna rigtningen. Och detta af följande skäl. Klagomål ha nemligen låtit sig höras deröfver, att studietiden vid universiteten vore allt för lång i förhållande till de kraf, som rätteligen borde ställas på den blifvande embetsmannen, att studietidens längd äfven stode i missförhållande till de ekonomiska fördelar, som den kommande statstjensten beredde sin innehafvare, att således en stor förbrukning af andlig kraft *onödigtvis* egde rum, samt att i följd häraf olägenheter och vådor af hvarjehanda art kunde alstras. Såsom medverkande orsaker härtill har man trott sig finna, bland annat, att sättet för studiernas bedrifvande vore otillfredsställande och att lämplig *kontroll* öfver den studerande ungdomens *arbeten* saknades. I anledning häraf har också Riksdagen förra året beslutit att hos Kongl. Maj:t göra anhållan om en undersökning och utredning "huru vida icke, med särskild hänsyn till önskvärdheten af studiernas kraftigare främjande och studietidens begränsning inom nödigt mått, åtskilliga ändringar och tillägg i gällande bestämmelser med afseende på undervisnings-, examens- och studieväsendet kunna vara behöfliga för Upsala och Lunds universitet samt för karolinska medikokirurgiska institutet i Stockholm." Då vi alltså nyligen beslutit en skrifvelse till Kongl. Maj:t i syfte att erhålla en skärpning i kontrollen öfver den studerande ungdomens *flit* och *studier*, synes det mig icke välbetänkt att nu afläta en skrifvelse i annat syfte, en skrifvelse som skulle bana vägen för sådana ändringar i de akademiska statuterna, hvarigenom kontrollen öfver den studerande ungdomens *uppförande* blefve slappare. Jag är följaktligen öfverens med utskottets majoritet derutinnan, att man icke för närvarande bör afläta någon skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om ändring af de för universiteten gällande disciplinärstadgarne i sådan rigtning, som af motionären angifvits.

Nyss yttrade jag, att jag icke i allo kunde gilla föreskrifterna i de akademiska statuterna; jag skulle nemligen deri önska ett litet tillägg. Såsom bekant råder vid universiteten en obegränsad frihet i afseende på studierna. En student kan läsa eller låta bli, allt efter som han sjelf behagar. Besluter han sig för det förra, är han ock i allmänhet sin egen herre i afseende på sättet för studiernas bedrifvande. Detta medför emellertid vissa olägenheter och har, bland annat, ledt till den följden, att vid våra universitet finnas s. k. öfverliggare, d. v. s. studenter, som icke taga någon examen alls. Enligt min uppfattning, vore det särdeles önskvärdt, om det funnes stadganden, hvarigenom tillvaron af sådana öfverliggare omöjliggjordes. Dylika stadganden borde innehålla föreskrift derom, att, derest en student icke efter ett visst antal år aflade sin examen, han skulle upphöra att vara akademisk medborgare. Emellertid har icke den motion, som nu blifvit väckt, kunnat gifva mig anledning att i reservationen inrymma någon framställning om dylika önskningsmål. Må hända kan deremot regeringen vid behandlingen af den skrifvelse, som Riksdagen

sistlidna år aflät, angående universitetsförhållandena, finna anledning att taga de af mig omnämnda önskningsmålen under omprövning.

Angående ändring i fråga om universitetens disciplinära myndighet. (Forts.)

Af den akademiska domsrätten qvarstår ännu ifrån medeltidens feodalväsende en qvarlefva. Rätten att besluta, huru vida en vid universitet inskrifven studerande, som begått brott i universitetsstaden eller inom en mil derifrån, skall för detta brott tilltalas vid allmän domstol eller icke, hvilar nemligen hos det mindre akademiska konsistoriet. Onekligen innebär denna feodalistiska bestämmelse en afvikelse från grundsatsen om allas likhet inför lagen, hvilken grundsats allmänneligen anses såsom ett väsentligt underlag för det moderna samhällets institutioner. Nämnda bestämmelse utgör enligt motionärens åsigt en undantagslagstiftning, som han finner vara positivt skadlig. Och väl må detta vara en sanning. Vill man nemligen tillerkänna den akademiska ungdomen några undantagsförmåner, böra dessa ingalunda bestå deri, att samma ungdom i någon mån frikallas från den allmänna strafflagens ansvarspåföljder, utan snarare borde man fastställa såsom regel, att de studerande vid universiteten må i förhållande till allmänna strafflagen vara likställda med öfriga svenska ynglingar, och *derjemte* underkastade sådana disciplinära stadgar, som må anses lämpliga och erforderliga.

En olikhet inför lagen mellan de akademiska medborgarne och annan ungdom kan gifva anledning till allvarsamma och farliga jemförelser. Antag exempelvis, att två ynglingar begå i en universitetsstad hvar sitt lika brott, för så vidt två brott kunna vara lika, och att den ene är inskrifven vid universitetet, men den andre icke. Båda åtalas för de begångna brotten, men inför olika domstolar, den ene såsom akademisk medborgare inför rektor magnificus, den andre såsom svensk medborgare inför rådstufvurätten. Myndigheterna meddela sedan utslag, hvilka öfverklagas, så att målen genomgå alla de olika instanserna. Det förra går då från rektor till det mindre akademiska konsistoriet och derifrån till universitetskanslern samt vidare till Kongl. Maj:t i konseljen. Det senare deremot från rådstufvurätten till hofrätten och derifrån till Kongl. Maj:t i högsta domstolen. Till följd af den sålunda lagstadgade olikheten i ransaknings- och rättegångssätt är det antagligt, att de båda brotten, ehuru i verkligheten väsentligt lika, icke desto mindre komma att beläggas med väsentligen olikartade straff. Denna undantagsställning, som universitetsungdomen intager i förhållande till strafflagen, är en oegentlighet, som framstår så mycket skarpare, då man vet, att någon dylik undantagsställning icke ansetts nödig för den ungdom, som studerar vid de allmänna läroverken. Om någon studerande vid allmänt läroverk begår en handling, som strider mot strafflagen, och han derför åtalas, så kan han alldeles icke af någon läroverksmyndighet frikallas från svaromål inför allmän domstol. Begår en sådan yngling förseelse är han visserligen underkastad påföljden af disciplinär bestraffning i vissa fall, men han är derjemte i förhållande till strafflagen likställd med svenske medborgare i allmänhet.

Utskottet motiverar sitt utlåtande i den del, hvarom min reservation handlar, på ett sätt, som jag finner icke vara tillfredsställande.

Angående ändring i fråga om universitetens disciplinära myndighet. (Forts.)

I sjelfva verket är utskottets motivering i den nämnda delen icke ens korrekt. Utskottet säger på sid. 11 i betänkandet: "emot den studenterna tillkommande förmån, att mindre förseelser af den natur, att straff enligt allmän lag derpå kunde följa, må kunna försonas med disciplinärt straff, der målsegare dermed åtnöjer sig, kunna visserligen mera befogade anmärkningar göras." Men såsom af min reservation tydligen framgår, afser undantagslagstiftningen till förmån för den akademiska ungdomen icke endast mindre förseelser, utan *brott* i allmänhet. Det står nemligen i § 3 uti kongl. förordningen angående upphörande af universitetens domsrätt den 2 april 1852, att, "studerande ej må för brott, begånget i universitetsstaden eller inom en mil deromkring, tilltalas vid domstol, innan saken blifvit dit utaf vederbörande konsistorium öfverlemnad."

Derjemte finnes en annan, af utskottet jemväl återgifven, förordning, som handlar om den universiteten tillkommande disciplinära myndighet öfver de studerande, äfvenledes af den 2 april 1852. Uti nämnda förordning lyder början af 3:e § sålunda: "alla förbrytelser, större eller mindre, som af studerande begås inom det i § 1 bestämda område, skola hos rektor till åtal anmälas". Detta stadgande afser följaktligen äfven gröfre förseelser.

Vidare begränsar utskottet i betänkandet den ifrågavarande undantagslagstiftningen till sådana fall, der målsegaren åtnöjer sig med, att en af någon studerande begången mindre förseelse får med disciplinärt straff försonas. Men icke heller denna begränsning är i öfverensstämmelse med den af utskottet återgifna sist nämnda förordningen. Enligt denna eger nemligen dels rektor dels äfven vederbörande konsistorium att ådöma de studerande disciplinär bestraffning. Mot sådant beslut, vare sig det fattats af rektor eller konsistorium, kan så väl målsegaren som den tilltalade anföra besvär först hos kanslern, och, om någondera af dem icke åtnöjes med af honom meddeladt utslag, sedan hos Kongl. Maj:t. Ifrågavarande undantagslagstiftning är följaktligen icke begränsad blott till sådana fall, der målsegaren åtnöjer sig med ett af universitetsmyndighet meddeladt beslut om den skyldiges beläggande med disciplinär bestraffning för någon af denne begången mindre förseelse.

Slutligen må jag anmärka, att den förordning, som handlar om upphörande af universitetens domsrätt, företer en motsägelse mellan rubrik och innehåll. Rubriken till sagda förordning lyder nemligen sålunda: "Kongl. förordningen angående upphörande af universitetens domsrätt den 2 april 1852". Sjelfva förordningen åter innehåller en qvarlefva af just denna domsrätt, hvarom fråga är, nemligen den qvarlefvan, mot hvilken min reservation är rigtad. Genom ett bifall till reservationen skulle således, bland annat, förordningens rubrik blifva fullt sann.

Emedan alltså, herr talman, den ännu befintliga qvarlefvan af universitetsdomsrätten är otidsenlig, emedan någon dylik domsrätt icke ansetts nödig i förhållande till ungdomen vid de allmänna läroverken, och slutligen emedan denna qvarlefva är stridande mot grundsatsen om allas likhet inför lagen, anhåller jag om bifall till min vid betänkandet fogade reservation.

Angående ändring i fråga om universitetens disciplinära-myndighet. (Forts.)

Herr Bergman: Motionären har i sin motion, såsom bevis på obehöfligheten af dessa särskilda stadganden för universitetsungdomen, hänvisat till andra med universiteten likstälda läroverk. Utskottet hade i detta fall icke tänkt, att motionären menat hvarken de allmänna läroverken eller de lägre läroverken, utan, då i motionen talats om lärjungarne vid de högre och centrala speciallläroverken i hufvudstaden eller andra större städer, särskildt tänkt på dem, som motionären nämnt, nemligen tekniska högskolan, militärläroverken, karolinska institutet, m. fl. Men om motionären tror, att dessa läroverk sakna dylika diciplinära stadganden eller föreskrifter, misstager han sig. Hvad särskildt tekniska högskolan beträffar, har jag här i min hand stadgar för nämnda läroverk, ur hvilka framgår, att förseelser af sådan art, som är i motionen nämnd, måste af styrelsen och föreståndaren för institutet beifras, att lärjunge der kan bland annat erhålla varning af föreståndaren äfvensom i vissa fall af styrelsen eller ock skiljas från läroverket. Att dylika bestämmelser finnas intagna i reglementet för de med dessa läroverk likstälda militära, t. ex. läroverket å Karlberg, hafva sig alla bekant. Motionären åberopar äfven förhållandena beträffande karolinska institutet. Men jag vågar påstå, att detta institutet icke är likstäldt med universiteten, ty vid detta kunna inga andra idka studier än sådana, som vid universiteten redan aflagt akademisk examen. Dessa komma sålunda icke direkt från skolbänken, från föräldrars och målsmäns uppsigt, hvilket är fallet med dem, som inskrifvas vid universiteten i Upsala eller Lund. Vid karolinska institutet afläggas endast medicine kandidatexamen och medicine licentiat-examen, men dessförinnan måste hafva aflagts medico filosofiekandidat-examen, hvilken endast kan tagas i Upsala eller Lund. En annan sak, som torde böra påpekas, är, att bestämmelser, motsvarande de nu ifrågavarande, ej äro någon egendomlighet för vårt land, ty det finnes icke allenast lika stränga utan, i vissa fall, strängare sådana i andra länder, t. ex. i Tyskland och England, och jag tror, att dessa länder äro lika mycket som Sverige måna om sina medborgares frihet. Motionären säger, att vederbörande akademiska myndigheter hafva sjelfva tviflat på förträffligheten af dessa stadganden. Jag vet icke hvilka akademiska myndigheter han menar, ty den enda, som särskildt är nämnd i motionen, är universitetens kansler, om hvilken motionären säger, att han i ett utlåtande den 29 september 1887 skulle hafva förklarat, att en dylik patriarkalisk myndighet öfver bildade män af mogen ålder "icke längre är tidsenlig". Dessa ord "icke längre är tidsenlig" stå inom citationstecken, hvilket ju tillkännagifver, att de användts af universitetskanslern. Motionären har sjelf haft den artigheten att tillställa utskottet ifrågavarande protokoll, men ehuru jag väl läst igenom det tio gånger, har jag icke kunnat återfinna de af motionären citerade orden, icke ens ordet "tidsenlig". Följaktligen kan detta ord icke heller hafva förekommit der i det sammanhang, motionären stält detsamma.

Skälet, hvarför motionären skulle vilja hafva en förändring i de akademiska disciplinära stadgandena, har han sjelf både i sin motion och nyss muntligen angifvit vara, att genom desamma befunne sig de

Angående ändring i fråga om universitetens disciplinära myndighet. (Forts.)

akademiska medborgarne dels i en *mera* gynnad och dels i en *mindre* gynnad ställning än andra. Den mera gynnade ställningen skulle bestå deruti, att en student, som begått ett brott, icke kan dömas af de juridiska myndigheterna, innan den akademiska myndigheten hänvisat målet till allmän domstol. Dervid ber jag att få erinra om de motiv, hvilka enligt mitt förmenande gifvit anledning till dessa bestämmelser. Vi böra nemligen komma i håg, att dessa ynglingar, då de komma till universitetsstaden, nyss lemnat skolbänken, der de stått under uppsigt af lärare och hemmet, der föräldrar eller de, som varit i dessas ställe, hållit tillsyn öfver dem. De samlas sedan i tusental på ett enda ställe, ofta beläget långt från hemorten, och hafva kanske i universitetsstaden icke en enda bekant, till hvilken de kunna vända sig. De kunna under sådana omständigheter lätt råka i dåliga personers sällskap, ty sådana finnas i alla universitetsstäder, och som erfarenheten visat, äro dessa alltid de första, som söka stifta bekantskap med de nykomna. Det kan ju då hända, att en yngling lätt kommer på afvägar och gör sig skyldig till en förseelse af svårare eller lindrigare art, ja, till och med till ett brott, som icke är fullt öfverlagdt, utan i hög grad härrör från sådana förbindelser. Jag föreställer mig då, att meningen är, att detta skall anmälas för universitetets rektor, så att han kan blifva i tillfälle att i föräldrars eller målsmans ställe meddela råd, innan målet drages inför rätta. Meningen kan icke vara, att en sådan brottsling skulle kunna undandragas lagens straff, och jag tror icke, att polisen, om en student begår oordningar, lägger fingrarne emellan, utan sådant anmäles nog hos rektor. Rektor ser då först till, om saken är af den beskaffenhet, att den kräfver straff af diciplinär natur. Är den icke det, eller vill icke målseganden ingå förlikning, så hänskjutes saken till mindre akademiska konsistoriet. Men om en student begår ett svårt brott, tro herrarne väl då, att konsistorium lägger fingrarne emellan och hindrar, att han blir lagförd? Jag tror det icke. Ett annat skäl är också det, som anföres i den kongl. förordningens 14 §, der det heter:

"Varder studerande, under den tid han i universitetsstaden sig uppehåller, för brott inför allmän domstol tilltalad: då må rektor, der han så nödigt pröfvar och tilltalad ej af målsman biträdd är, universitetets ombudsman, eller annan skicklig man förordna att den tilltalade i rättegången biträda."

Af detta stadgande framgår också tydligen syftemålet med den universiteten tillkommande disciplinära myndigheten, nemligen, att en ung student, som begått ett brott, icke skall vind för våg kastas bort, utan att det finnes någon, som kan lemna honom hjelp såsom rättegångsbiträde, och detta skulle ju icke kunna ske, om icke saken anmäldes hos rektor.

Å andra sidan, menar motionären, skulle studenten vara sämre lottad än andra, nemligen på så sätt, att hans studier och äfven hans enskilda lif öfvervakas af den akademiska myndigheten. Men, mine herrar! jag har varit i Upsala utan att ens veta af, att ett sådant stadgande finnes, och ingen af mina kamrater der visste det heller, så lindrigt har denna föreskrift tillämpats. Men jag ber att få fästa

Angående ändring i fråga om universitetens disciplinära myndighet. (Forts.)

uppmärksamheten på, att universitetet dock är ett läroverk, der det finnes lärare och lärjungar, der lärarne äro aflönade af det offentliga och undervisningen fri från afgift, och jag frågar då: skall icke denna lärarepersonal hafva rätt att vaka öfver lärjungarnes studier eller uppförande i allmänhet? Jag vågar påstå, att det icke endast är deras rätt utan äfven bör vara deras pligt.

Motionären har både i motionen och i sitt anförande här i kammaren särskildt angifvit anledningen, hvarför motionen blifvit väckt, nemligen det mål, som för icke länge sedan förevar i Upsala, och han sade sig anse, att det särskildt var obefogadt, att lärarecorpsen skulle hafva rätt att inverka på studenternas åsigter. Det förefaller mig egendomligt, att de icke skulle hafva rätt härtill, och särskildt i vår tid är det kanske mer än någonsin af nöden, att en sådan rätt finnes, då unge män, ja ynglingar, som ännu icke trampat ut barnskorna, uppträda såsom reformatorer icke blott på det politiska och sociala utan äfven på det religiösa området och tro sig kunna lösa frågor, som varit föremål för lärda mäns samvetsgranna forskningar och djupa begrundande.

Det har också blifvit anfördt, och af hela framställningen i ämnet framgår, att detta skulle vara ett ingrepp i den personliga friheten. Jag vågar mot detta påstå, att de akademiska myndigheterna aldrig gjort sig skyldiga till ett sådant ingrepp vid tillämpningen af dessa stadgar. De hafva sökt stäfja sjelfsvåld, och detta är enligt mitt förmenande ett vigtigt moment i ungdomens uppfostran till verklig frihet.

Då jag således icke kan finna, att någon ändring af dessa stadgar i det af motionären angifna syftet är af behofvet påkallad eller af den allmänna opinionen i landet framtvingad, då jag är öfvertygad om att, i händelse ett sådant beslut fattas och de åsyftade ändringarna vidtagas, mången fader och moder, som redan nu med en viss grad af bekymmer tager afsked af sina söner, då de begifva sig till universitetsstaden, skulle känna det ännu svårare, om äfven detta lilla hopp om att deras myndighet öfver dem skall i någon mån blifva ersatt af den akademiska myndigheten skulle tagas ifrån dem, ja, jag vill gå så långt, att ett beslut i den rigtningen vore rent af grymt mot den studerande ungdomen sjelf, så yrkar jag afslag på motionen och bifall till utskottets betänkande.

Med herr Bergman förenade sig herrar *Metzén*, *Anjou*, *Redelius*, *Sundberg* från Vexiö, *Styffe*, *Werner*, *Wittrock*, *Gibson*, *Husberg*, *Sundberg* från Haparanda by, *Lindmark*, *Lyth*, *Ekeborgh*, *Petersson* i Hamra, *Petersson* i Boestad, *Danielson*, *Berg* från Eksjö, *Nordenfelt* och *Westin*.

Herr Beskow yttrade: Herr talman, mine herrar! Efter den siste talarens anförande kan det må hända icke vara så magtpåliggande att yttra sig, men då saken rörer den studerande ungdomen, som ligger våra hjertan så nära, vill jag yttra några ord i denna fråga. Jag hemställer till dem af kammarens ledamöter, som tillbringat ett eller annat år vid något af våra universitet, huru vida vi blifvit i allra rin-

Angående ändring i fråga om universitetens disciplinära myndighet. (Forts.)

gaste grad störda af de disciplinära stadgarne. Jag frågar vidare, om på senare tider universitetsmyndigheterna vid något tillfälle öfverträdt de vederbörliga gränserna för sin magt?

Motionären berättade en historia, som skulle visa att de verkligen hafva gjort detta, men som jag dock i följd af hans lågmäldhet blott delvis kunde uppfatta. Så mycket tyckte jag mig höra, att det handlade om en student, som skadat någon på hans högra bakben, jag trodde då, att den skadade var en häst, men jag hörde sedan, att den sårade blef buren till akademiska sjukhuset; deraf kunde jag sluta till, att den, som blifvit förfördelad, var en menniska. Jag måtte således hafva hört vilse angående sjelfva skadan. Vidare hörde jag, att en långvarig debatt skulle hafva egt rum inom konsistorium, rörande huru saken skulle behandlas. Det intryck, jag fick af denna historia, var, att den utgjorde en värdig pendant till hvad samme talare för någon tid sedan här i kammaren yttrade om Egypten med dess isisdyrkan och sfinxer, och om Nilen, om Röda hafvet m. m., och jag tror icke, att den ena historien har större betydelse än den andra. Beträffande motionärens yttrande, att de nu gällande bestämmelserna vore gamla statut, och att den moderna tiden kräfde andra stadgar, vill jag också erkänna detta, men jag kommer dock till ett annat resultat, än han, emedan just den sista tiden visat tecken till, att sedligheten vid universiteten snarare är i aftagande än i tilltagande. Jag tror nemligen icke, att en sådan diskussion, som för någon tid sedan hölls i Upsala rörande sedlighetsfrågan, skulle kunnat förekomma för 20 à 30 år sedan. Jag vill icke beröra detta ämne nu, ty det är något, som man vänder sig bort ifrån med vämjelse, men jag vill dock påstå, att den, som förr i verlden lefde osedligt, åtminstone hade den blygsamheten att han ansåg ett sådant lefverne vara orätt, men nu uppträda ynglingar, som, för att begagna herr Bergmans nyss fälda yttrande, knappt trampat ut barnskorna, och fordra den fria kärleken. Jag frågar, om sådant icke innebär en fara för ungdomen, och om vi under sådana förhållanden böra taga bort den disciplinära magt, som är gifven myndigheterna vid våra universitet och som icke kan vara annat än till gagn för ungdomen.

Herr Bergman talade om föräldrarnes känslor och bekymmer vid afskedet från sina söner, då de sända dem till universitetet. Jag har särskildt delat dessa föräldrars känslor hvar gång jag från den skola jag grundade höstterminen 1867 tog far väl af den nyss utexaminerade studentskaran och från katedern såg den för sista gången samlad i skolan. Det ligger en stor fara i den ställning, hvari en yngling kommer, då han lemnar hemmet och skolan samt såsom "*liber studiosus*" träder in i den studerande ungdomens led. Då tänker han icke, att han kan hafva några synnerliga farligheter att akta sig för, utan han känner sig fri och begagnar sig af denna sin frihet ofta på ett dåligt sätt. Och då nu, såsom vi se, stora faror finnas, tror jag, att allt, som kan bidraga till att vårda ungdomen och gifva den hjelp emot den osedlighet, som börjar allt mer och mer fräckt träda fram — att allt sådant är godt. Man må derför icke taga bort något af det skydd mot det onda, som kan ligga deri att universitetsmyndigheterna hafva

rättighet och pligt att öfvervaka deras uppförande. Ungdomen skall vårdas med kärlek, men med kärlek och *kraft*, ej med kärlek och *svaghet*.

Angående ändring i fråga om universitetens disciplinära myndighet. (Forts.)

"Nordmannakraften", som vi ofta hört talas om i sång och skrift och hvars hugstora bragder skildras i vår historia, var, tror jag, till sitt innersta väsende en *sedlig* kraft. Derför ju mera vår ungdom, så väl den uppväxande i skolorna som den studerande vid universiteten, kan skyddas för dessa tidens faror, desto bättre skall denna kraft bevaras. Och jag hoppas derför, att denna kammare måtte, såsom den första redan gjort, med en öfverväldigande majoritet ställa sig på utskottets sida eller rättare på den saks sida, som utskottet förfäktat gent emot motionen.

Jag yrkar sålunda bifall till utskottets förslag.

Herr Nyström: Herr talman! För min del tviflar jag visserligen icke på, att motionären från sin synpunkt menat väl med Upsala universitet, då han framlagt sin motion, men för mig ställer sig dock saken på ett helt annat sätt. Och just derför att jag — må det vara mig tillåtet att säga det — med känslor af den innerligaste kärlek, tacksamhet och vördnad är fäst vid mitt gamla universitet, kan jag icke önska framgång åt en sådan motion. Innebörden af dess motivering är, såsom framhållits, detta, att studentens ställning är en undantagsställning, jemförd med andra menniskors, och att den visar sig på två sätt, från två sidor: dels så, att han skulle hafva förmåner utöfver hvad som tillkommer andra medborgare, dels så, att han vore utsatt för tryck, bure en börda eller stode under ogynsammare förhållanden än andra.

Hvad beträffar att studenten intager en undantagsställning i allmänhet, är det utan tvifvel rigtigt, och utskottet har efter min tanke fullkomligt rätt framhållit skälet, hvarför sådant ej blott eger rum utan äfven måste ega rum, genom att påpeka, att skälet ligger i studentens egenskap att vara lärjunge. Sådant eller något liknande förekommer ju öfver allt, hvart man ser i vårt land. Åtskilligt i detta afseende har redan blifvit framhållet, såsom att vid läroverk af de mest olika slag, vid seminarier, skogsskolor m. m. — för att icke tala om de militära läroverken — personer på grund af eget val komma in i en sådan ställning, utan att detta anses vara något annat än liggande i sakens natur, och utan att fylda 25 år eller en annan uppnådd lefnadsålder ansetts i ringaste mån inverka. Det är ej heller något i sig sjelft origtigt utan ligger, som sagdt, i sakens natur.

Hvad åter beträffar den sidan af detta undantagsförhållande, att studenten skulle vara tryckt af stadgar och förordningar, som skulle kännas såsom ett tvång eller en börda, så får jag säga, att också jag har lefvat under dessa tryckande förhållanden, men jag får bekänna, att af den plågan märkte vi på den tiden intet, utan tvärtom skulle vi hafva blifvit ytterligt förvånade, om någon stält sig framför oss och erbjudit sig att aflyfta några bojor eller fjettrar, som för oss voro fullkomligt okända. I alla fall är otacksamt att såsom opåkallade

Angående ändring i fråga om universitetens disciplinära myndighet. (Forts.

räddare komma till hjelp, då behof af hjelp icke kännes och — icke heller finnes!

Hvad åter angår den andra sidan af saken, att studenten i viss mån skulle åtnjuta en förmån, som ej tillkomme andra medborgare, särskildt i afseende på domsrätten, eller, rättare sagdt, den återstående delen af denna domsrätt eller disciplinärrätten, får jag säga, att jag i detta afseende icke kan biträda reservantens framställning, att sådant icke skulle vara önskvärdt, ty, mine herrar, det förhåller sig utan tvifvel så, att den akademiska myndighetens ställning der är den af en medlare- eller förlikningsinstans, och det är väl icke annat än godt och önskvärdt. Det gäller ju unge män, som ofta kunna komma i den belägenhet, att ett med samvetsgrannhet, omsorg och kärlek skött sådant förlikningsvärf skulle kunna rädda dem från mycket ondt. Jag kan icke finna annat än fullt rigtigt, att en sådan förlikningsinstans finnes i de akademiska förhållandena.

Då saken står så, kan man enligt min tanke ej biträda ens reservationen, och dermed skulle saken vara slutbehandlad, om den icke hade äfven en annan innebörd. Man kan nemligen icke, mine herrar, värja sig från den öfvertygelsen, att här är frågan om en demonstration, en demonstration för en meningsströmning eller eller ett parti i Upsala, som enligt min tanke har ländt detta universitet och dess studentcorps till stor och oberäknelig skada. Det är nu efter min uppfattning först och främst olämpligt att göra en motion inom Riksdagen till bärare af en demonstration, och detta är för mig en särskild anledning att på det bestämdaste motsätta mig motionen såväl i dess helhet som i alla dess delar. Men vidare tror jag, att det vore mer än beklagligt, om kammaren genom sitt sätt att behandla motionen eller genom den utgång den gifver åt detta ärende skulle, om också i ringaste mån, gifva stöd åt ett parti, som icke kan få annat namn än oordningens och upplösningens.

I detta yttrande instämde herrar *Janson* i Carlshed, *Widström*, *Höglund*, *Lund*, *Svanberg*, *Åkerlund*, *E. G. Boström*, *Eliasson*, *Mallmin*, *Holmgren*, friherre *Bonde*, *Bratt*, *Eklund*, *Anderson* i Himmelsby, *Jakobson*, *Larson* i Mörtlösa, *Ericsson* i Norrby, *Stormaths M. Olsson*, *Göransson*, *Westin*, *Andersson* i Bringåsen och *Fredholm*.

Herr Wretlind: Blott ett par ord! Jag kunde i hufvudsak instämma med de tre siste talarne, men då det af dem framhållits såsom en förtjenst hos de akademiska myndigheterna, att tillämpningen af disciplinärstadgan den 2 april 1852 varit så lindrig, att dess tryck ej alls var känbart för de studerande i Upsala, vill jag deremot betona, att jag anser det varit ett fel hos dessa disciplinära myndigheter.

Min studenttid inträffade efter denna stadgas införande. I dess tredje paragraf står: "gör studerande sig känd för osedligt och förargligt lefverne, benägenhet för starka drycker, skadligt umgänge och tidsfördrif, trätgirighet och illvilja mot kamrater, eller försumlighet i studier, o. s. v., ege rektor honom inför sig kalla, samt sakens beskaffenhet utforska och pröfva, eller ärendet till vederbörande konsisto-

Angående ändring i fråga om universitetens disciplinära myndighet. (Forts.)

rium hänvisa.“ Jag beklagar, att under min studenttid hörde jag aldrig talas om, att det kommit till rektors kunskap, att studerande gjort sig känd för osedligt lefverne, försumlighet i studier o. s. v., och dock funnos der sådana, som varit studenter i 10, 20, ja 30 år. Ej heller har jag på senare tider hört talas om att så skett. Min önskan och mitt hopp är derför, att hädanefter dylikt måtte komma till rektors kunskap, så att denna paragraf någonsin måtte blifva tillämpad. För öfrigt vill jag endast tillstyrka bifall till utskottets förslag.

Herr Waldenström från Gefle: Ehuru det nog synes, hvad utgången skall blifva i denna fråga, kan jag likväl icke underlåta att inlägga äfven mitt ord i diskussionen derom.

Vare det långt ifrån mig att vilja undantaga den studerande ungdomen vid universiteten från den disciplinära myndighet, som tillkommer och bör tillkomma lärarekollegiet vid dessa universitet, lika väl som motsvarande myndighet tillkommer lärarekollegierna vid de allmänna läroverken! Men helt annorlunda ställer sig frågan, när det gäller att behandla brott, som blifvit begångna af den studerande ungdomen, vare sig inom universitetsstaden eller utom densamma. Då kan jag icke dela de åsigter, som här uttalats af flertalet bland dem som haft ordet.

Det var en talare på stockholmsbänken, som sade, att denna motion var egentligen tillkommen för att utgöra en demonstration till förmån för en meningsströmning bland den studerande ungdomen i Upsala, en meningsrigtning, som är lika väl enligt min mening som enligt hans mycket förderflig. Huru vida detta är motionens verkliga syfte eller icke, vet jag ej. Så vidt jag kan förstå, har motionären icke — vare sig i motionen eller i sitt anförande — sagt något sådant, och då jag icke är hjerteransakare — lika litet som herr Nyström — så kan jag icke säga, om detta verkligen ligger bakom motionen. Men *om* något sådant skulle ligga der bakom, så ber jag att för min egen del få två mina händer och förklara, att icke någon sådan baktanke finnes hos mig, när jag nu kommer att delvis tala till förmån för motionen.

Det sades från stockholmsbänken, att när man skickar den studerande ungdomen från läroverken till Upsala, är det en tröst för föräldrarne att veta, att de akademiska myndigheterna hafva rätt att vaka öfver deras lefverne och derigenom i sin mån förekomma, att de unge vika af på villovägar, på hvilka de eljest skulle kunna råka in. Det tror äfven jag, och jag beklagar, i likhet med herr Wretlind, att de akademiska myndigheterna ej begagna denna sin myndighet så som de borde göra, och som stadgarne gifva dem rättighet att göra. Men detta är en sak för sig. Om deremot en student begår ett brott inom universitetsstaden eller på en mils afstånd derifrån, då är det, såsom jag sagt, en helt annan fråga. Då kan det icke vara annat än upprörande, att ett sådant brott icke skall kunna beifras inför allmän domstol, innan det akademiska konsistoriet hänskjutit det dit. Det är icke sant, hvad herr Nyström sagt, att konsistoriet i ett sådant fall skulle vara blott en förlikningsdomstol eller förlikningsnämnd.

Angående ändring i fråga om universitetens disciplinära myndighet. (Forts.)

Vore det så, då vore derom alls ingenting att säga. Men stadgarne innehålla uttryckligen, att målet icke *får* upptagas inför allmän domstol, förrän det af akademiska konsistoriet blifvit dit hänskjutet. Och det finnes ingen lag, som ålägger konsistoriet att *någonsin* hänskjuta det dit.

Nu säger man, att när en yngling, som under skoltiden stått under tillsyn af både föräldrar och lärare, kommer på egen hand till universitetet, så är det mycket lätt för honom att stupa för frestelsen och råka in på afvägar, och derför bör konsistoriet hafva möjlighet att förhindra den stora skada, som skulle kunna ske, om ynglingens brott droges inför de allmänna domstolarne o. s. v. Det der kan ju vara en sida af saken, men jag hemställer till herrarne, om en yngling, som kommit från allmänt läroverk, efter att der hafva åtnjutit den uppfostran och undervisning, som i dessa läroverk bestås, skall behöfva några särskilda anordningar i judicielt afseende framför alla andra ynglingar i vårt land, som äro vid hans ålder och kanske icke fått en femtedel, ja icke en tiondedel af den uppfostran och utbildning, som läroverket lemnat den förre. Jag säger för min del, att, om man skall hafva mildare åtgärder mot den ena parten och strängare mot den andra, så borde man tillstyrka de mildare åt den, som fått mindre bildning, och de strängare åt den, som fått högre bildning och som derigenom bättre borde veta att taga sig till vara.

Efter detta skall herr talman lätteligen förstå, att jag icke kan annat än på det lifligaste instämma i herr Elowsons reservation.

Häruti instämde herrar *Westrin*, *Nydahl*, *Nilsson* i Skärhus, *Brodin*, *Essén*, *Lilienberg*, *Olsson* i Ornakärr, *Andersson* i Nöbbelöf, *Truedsson*, *Bengtsson* i Gullåkra, vice talmannen *Sven Nilsson*, *Stockenberg*, *Vahlin*, *Kardell*, *Nilsson* från Lidköping, *Liljeholm*, *Farup*, *Olson* i Stensdalen, *Broström*, *Jansson* i Krakerud, *Andersson* i Hasselbol, *Tysk* och *Johansson* i Noraskog.

Herr Rydin: Herr talman, mine herrar! Det är blott en upplysning, som jag vill gifva kammaren, nemligen att den rättighet, som studenterna åtnjuta att först blifva inkallade för consistorium minus, icke är uteslutande någon förmån. Det är en nödvändighet vid hvarje disciplinärdomstol, att domstolen får kännedom om de allmänna förbrytelser, som begås af personer, lydande under denna domstol. Förhållandet är nu så, att först skall förseelsen anmälas för consistorium minus, och sedan detta har tagit saken i pröfning, går den till allmän domstol, om ej målet är af den beskaffenhet, att åklagaren och målseganden anse, att det kan förlikas inför consistorium minus, då sådan förlikning der sker. Säga deremot åklagaren och målseganden nej, så hänvisas målet till allmän domstol.

Om i ett eller annat mål det kan visas, att åklagare och målsegande velat gå in på förlikning inför konsistorium, så är ju detta något, som bör kunna ske hos en disciplinärdomstol och som enligt krigslagarne äfven i vissa fall kan ske med afseende å krigsmän. Således är den gängse uppfattningen häraf alldeles origtig, och jag går

Angående ändring i fråga om universitetens disciplinära myndighet. (Forts.)

så långt, att jag säger, det studenterna skulle blifva särskildt gynnade, om icke dylika frågor först behandlades af rektor eller consistorium minus. Såsom man väl vet, inträffar nemligen ganska ofta, att, då personer gjort sig skyldiga till förseelser eller förbrytelser, saken nedlägges eller tystas ner, och på det sättet undgår den skyldige, om han blott förnöjer målseganden, allt slags straff. Men för de akademiska myndigheterna är det af vigt, att icke något sådant nedtystande får ske, och derför kan consistorium minus, om åklagaren och målseganden äro nöjda dermed, på samma gång som den tager saken i ompröfning, ådöma straff, något hvarifrån det skulle vara utestängdt, derest förlikning skedde i förseelse, som eljest skulle upptagas vid vanlig domstol. Således finna herrarne, att det i detta hänseende är nödvändigt, att icke genom enskild uppgörelse utanför consistorium minus och de akademiska myndigheterna personer komma att undgå de disciplinärstraff, som de eljest skulle hafva fått, ty det heter, att om studerande blifvit af allmän domstol *sakfäld*, då skall konsistorium underrättas om detta domstolens utslag, men i annat fall får consistorium icke någon kännedom derom.

Vidare har här mycket talats om de akademiska myndigheternas slapphet, men man vet icke, huru många gånger rektor på anmälan tagit upp en yngling i förhör och på detta sätt gifvit honom en skrapa eller skickat hem honom. Man vill icke prostituera en yngling inför allmänheten, utan han får en enskild skrapa, varnas och tillrättavisas på det sättet. Detta kan hända ganska ofta, jag vill icke säga det till förklenande af den studerande ungdomen, men det händer nog.

Hvad beträffar att icke osedliglighet skulle hafva nog beifrats af rektor eller consistorium, så finnas många exempel på både relegation och mistning af stipendier för studenter, som gjort sig skyldiga dertill. Men det inse herrarne, att det är omöjligt för vederbörande lärare att under nutidens förhållanden utöfva en så beskaffad kontroll öfver de studerande, som tillhör den äkta patriarkaliska myndigheten, såsom att enskildt taga dem om hand, lexa upp dem och gifva dem skrapor.

Man måste för att kunna vidtaga några åtgärder erhålla en anmälan i hvarje särskildt fall, och hvems är felet, om en sådan anmälan icke sker. Det är de särskilda nationsföreningarnas, till hvilka den ene motionären hänvisat, såsom varande de lämpligaste att afgifva sitt intyg. Det är dessa, som i sin ordning för att förekomma en persons förolyckande söka att sins emellan så mycket som möjligt skyla öfver saken och hjelpa personen i fråga för att på det sättet förekomma hvad man kallar förargelse.

Det fins mycket i de akademiska förhållandena, som gör att man får lof att fara varligt fram, ty många unge mäns framtid kan bero på det sätt, hvarpå ett fel af dem första gången behandlas; och hvad det beträffar att, såsom en ärad talare på vermlandsbänken sade, förhållandet skulle vara så olika mellan en student och en annan person, som begått liknande brott, så är det ju klart och tydligt, att om båda dessa anmälas hos åklagaren, och denne gör sin pligt, så komma båda sakerna till domstol och behandlas lika. Det är verkligen en missuppfattning här, som gjort sig gällande.

Angående ändring i fråga om universitetens disciplinära myndighet. (Forts.)

Slutligen, hvad är det som vållat detta missnöje med afseende å den akademiska jurisdiktionen, som man nu hört omtalas? Jo, dels kommer detta missnöje från de studenters sida, som tycka, att det är obehagligt att hafva denna domsrätt öfver sig, men dels äfven från ofullständigheten i sjelfva bestämmelserna, och med afseende å dessa äro nog åtskilliga förbättringar i de akademiska stadgarne särdeles önskvärda, men icke hjelpes detta med en skrifvelse till vederbörande på så beskaffade motiv, som innehållas i motionen, ty det skulle snarare skada än gagna universitetet.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Östberg: Gent emot reservanten skall jag be att få säga, att enligt min åsigt kan icke den omständigheten, att ett brott eller en förseelse skall anmälas för rektor medföra någon praktisk olägenhet. Det är gifvet att större brott måste ovilkorligen af konsistorium hänskjutas till de allmänna domstolarne. Likaså måste en målsegande hafva rättighet att få sina anspråk pröfvade af allmän domstol, och herr Gumælius anförde ock ett fall, då frågan om en ersättning åt en målsegande hänvisades til domstols behandling. Jag tror, att utskottet haft alldeles rätt, då det förutsatt, att det blott är i fråga om mindre förseelser, som universitets rektor och konsistorium kunna komma att undandraga ett mål behandling af allmän domstol.

Utskottets ståndpunkt är för öfrigt så väl försvarad af föregående talare, att jag icke behöfver yttra mig mera i det afseendet. Jag vill blott upptaga ett yttrande af herr Gumælius till besvarande. Han förklarade, att man i Upsala i ett disciplinärmål dömt personer för deras *åsigter*. Så är visst icke förhållandet. Universitetets myndigheter böra icke och kunna heller icke döma någon för hans åsigter. Tankefriheten vilja vi ju alla värna, och jag tror icke att någon vare sig i Upsala eller Lund vågar göra något angrepp på den. Men en helt annan sak är det att göra propaganda för sina åsigter. Om en student vill göra propaganda för åsigter, som strida mot hvad som i vårt land allmänt anses vara rätt och sedligt, då må det ej förtänkas myndigheterna, om de vilja lägga hinder i vägen för ett sådant uppträdande. Det tvång, som pålägges de studerande, är i sjelfva verket ganska ringa. Det gäller endast studietiden och innebär endast att de få vänta med att söka vinna anhängare för sina åsigter under ett eller två eller tre år eller så lång tid, som de behöfva för att läsa och lära sig hvad de skola vid universitetet. Sedan de lemnat detta ega de full frihet att, endast underkastade svensk lag, söka vinna så många anhängare, som dessa åsigter kunna vara värda.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Elowson: Jag skall blott säga några få ord med anledning af hvad som från upsalabänken yttrats.

Herr Rydin sade nemligen, att en origtig uppfattning af denna fråga gjort sig gällande, — antagligen från min sida. För min del har jag strängt hållit mig till ordalydelsen i den gällande lagstiftningen. Om någon origtighet i uppfattningen förefunnits, så består den deri,

att jag talat om lagens bestämmelser, och herr Rydin om den praxis, som tillämpas vid universitetet, hvilken nog kan vara olika och afvikande från lagen. Han sade, att om en åklagare åtalar en akademisk medborgare, så kommer detta mål före vid rådstufvurätten. Det kan ju hända, att så går det till, men icke öfverensstämmer det med gällande lagstiftning, och då synes detta utgöra ett ytterligare skäl för ändring i nu ifrågavarande författning. Vidare yttrade han, att om målseganden åtnöjer sig med den procedur, som eger rum inför rektor och konsistorium, så kommer icke någon vidare åtgärd i fråga, men detta tror jag icke heller öfverensstämmer med den nu gällande författningen.

Angående ändring i fråga om universitetens disciplinära myndighet. (Forts.)

Herr talman, jag vill icke längre upptaga kammarens tid, utan ber blott att få yrka bifall till min reservation.

Herr Widström: Herr talman, mine herrar! Jag vill blott fästa uppmärksamheten på lydelsen i de delar af 1852 års författning, deri det talas om universitetens domsrätt. Jag tror, att reservanten har helt och hållet missuppfattat ordalydelsen i denna författning, oaktadt han sjelf säger, att han stält sig på lagens ståndpunkt.

I öfverskriften till den ifrågavarande författningen kallas den: kongl. förordningen angående *upphörande af universitetens domsrätt.*

1 § innehåller:

"Den, enligt hittills gällande föreskrifter, universiteterna tillkommande *domsrätt skall upphöra, utom hvad angår dels disciplinärmyndigheten öfver de studerande,* — — — — — — — — — — — — — dels ock *den domsrätt,* som, jemlikt 34 § af ofvannämnde nya statuter för universiteterna, i der upptagna fall förbehålles universitetsconsistorierna öfver universiternas embets- och tjenstemän."

Vidare står i § 3:

"Tvistemål, *brottmål* eller andra domärenden, som, efter hvad nu är sagdt, skiljas från universitets-consistoriernas handläggning, *skola af allmänna domstolarne upptagas;* dock att studerande ej må för brott, begånget i universitetsstaden eller inom en mil deromkring, tilltalas vid domstol, innan saken blifvit dit utaf vederbörande consistorium *öfverlemnad.*"

Det är således endast en anmälan, som skall hos universitetsmyndigheten göras om, brott begåtts, och man kan icke tala om någon universitetens domsrätt, som fortfarande eger rum annat än i disciplinära mål. I öfverensstämmelse dermed står det ock i statuternas 3 §, att alla förbrytelser skola anmälas hos rektor, samt vidare, att hänvisning till konsistorium bör *ovilkorligen* ske, i fall svårare förbrytelse är begången eller den angifne tillförne straffad blifvit etc. Vidare heter det, att om "målsegande och tilltalad åtnöjas med det ansvar, hvartill rektor pröfvar den tilltalade hafva gjort sig skyldig, då skall rektors beslut till protokoll tagas". Men i annat fall skall hänvisning till konsistorium likaledes ske. Har en sådan hänvisning skett, skall konsistorium först pröfva, om det angifna förfarandet kan med *disciplinärt* ansvar försonas, och i sådant fall fortfara med saken; men eljes skall den utan uppehåll *till allmän domstol öfverlemnas.*" —

Angående ändring i fråga om universitetens disciplinära myndighet. (Forts.)

Deraf är det uppenbart, att ingen domsrätt i egentliga brottmål förbehållits konsistorium, utan endast rätt att pröfva, huru vida förseelsen är att betrakta såsom varande af disciplinär art; eljest skall saken öfverlemnas till allmän domstol, som eger att döma sådan förbrytelse, som är att betrakta som brott.

På grund häraf yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Härmed var öfverläggningen slutad. Enligt de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan och dels på afslag derå och bifall till herr Elowsons i ämnet afgifna reservation. Herr talmannen förklarade sig anse röstöfvervigt förefinnas för den förra meningen, men som votering begärdes, skedde nu uppsättning, justering och anslag af en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad kammarens första tillfälliga utskottet hemstält i dess utlåtande n:o 9 (i samlingen n:o 25), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren, med afslag å utskottets nämnda hemställan, bifallit herr G. Elowsons vid utlåtandet fogade reservation.

Omröstningen visade 112 ja mot 51 nej; hvadan utskottets hemställan af kammaren bifallits.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4 e. m.

In fidem
A. E. J. Johansson.

Stockholm, Isaac Marcus' Boktryckeri-Aktiebolag, 1888.